

บทที่ ๒

มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส

ปรัชญาความไร้เหตุผล (Philosophy of Absurdity) หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างความพยายามของมนุษย์ที่จะแสวงหาคำถามและความหมายในชีวิต และความไร้สามารถของมนุษย์ที่จะหาคำตอบ ปรัชญาแขนงนี้มีแนวคิดที่ว่า ความพยายามของมนุษย์ในการค้นหาความหมายของธรรมชาติและจักรวาล ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม แต่ในท้ายที่สุดมนุษย์ก็จะล้มเหลวในการหาคำตอบ ในบริบทนี้ ความไร้เหตุผล ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีเหตุผล แต่หมายถึงข้อจำกัดของมนุษย์ที่ไม่สามารถหาเหตุผลมารองรับความเป็นเหตุเป็นผลได้ เนื่องจากมนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถึงความจริงแท้ของโลกและจักรวาลได้ ทำให้เป็นไปไม่ได้ในการหาคำตอบ นอกจากนี้ ความไร้เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ขณะที่มนุษย์ยอมรับสภาพที่ไร้เหตุผลดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่ตัวมนุษย์เองก็ยังพยายามอย่างต่อเนื่องในการสำรวจและค้นหาความหมายต่อไปแม้ว่าจะไม่มีคำตอบก็ตาม

๒.๑ ความหมายและความเป็นมาของมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผล

๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า “ความไร้เหตุผล”

คำว่า “ความไร้เหตุผล” (absurdity) มาจากคำในภาษาละตินว่า absurdus แปลว่า ปราศจากความกลมกลืน (out of harmony) ต่อมาผันไปเป็นภาษาฝรั่งเศสโดย “absurd” มาจาก Ab (from) + surdus (ที่อ กระด้าง ใบ้) คำนี้มีการสื่อความหมายในบทละครของกามูส เรื่องความเข้าใจผิด (The Misunderstanding) ซึ่งกล่าวไว้ว่าเป็นเอกภพที่ไร้เหตุผลเป็นเอกภพที่ไร้ท่วงทำนอง ในปัจจุบันคำว่า absurd มีความหมายกำกวม และสามารถแปลได้หลายความหมายเช่น เหลวไหล ไร้สาระ ไร้เหตุผล ไม่สมเหตุสมผล นำหัวเราะ บ้าบอ เป็นต้น

ในบทวิจยนี้คำว่า “absurdity” ผู้วิจัยแปลว่า “ความไร้เหตุผล” และคำว่า “Philosophy of Absurdity” แปลว่า “ปรัชญาความไร้เหตุผล” โดยวัตถุประสงค์ของบทนี้ เพื่อเป็นการกล่าวโดยสังเขปเกี่ยวกับความหมายของความไร้เหตุผลและแนวคิดของนักปรัชญาท่านอื่นๆ ต่อความไร้เหตุผลรวมทั้งมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส เพื่อที่จะเน้นให้เห็นถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องพัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับความไร้เหตุผลและเพื่อตีความหมายเกี่ยวกับความไร้เหตุผลให้แก่ผู้อ่านในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งบางที่อาจขัดแย้งกับรากคำศัพท์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว

คำว่า “ความไร้เหตุผล” อาจแยกออกเป็น ๒ กรณีคือ

๑) ในพจนานุกรมฉบับ Webster’s Third International Dictionary คำว่า “ความไร้เหตุผล” ตามปกติมักหมายถึง ความโง่เขลา ความไร้เหตุผล ความโง่เขลาเบาปัญญาหรือความผิดที่นำหัวร่อ

๒) ในพจนานุกรม Vocabulary of Philosophy ของ Fleming ให้ความหมายไว้ว่า “ความไร้เหตุผล” คือ ความขัดแย้งในเชิงตรรกะ ดังนั้น หากตีความตามแนวทางปรัชญาแล้ว คำว่า “ความไร้เหตุผล” หมายถึง คุณภาพหรือสภาพที่มีอยู่ในโลกอย่างไร้ความหมายหรือปราศจากเหตุผล มีลักษณะของการขาดเหตุผล สามัญสำนึก ความสอดคล้องกับแนวคิดที่ได้รับการยอมรับไปอย่างชัดเจน ไม่มีเหตุผล ขาดความน่าเชื่อถือ (unsound) หรือ ซึ่งไม่สอดคล้องกัน (incongruous) และความขัดแย้งในตัวเอง ซึ่งนั่นคือ เหตุผลวิบัติ (fallacious) ดังนั้น เมื่อใช้นิยามที่สอง คำๆ นี้ถือเป็นคำเฉพาะที่ยอมรับในทางปรัชญา

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างนักเขียนและนักปรัชญาได้ให้แนวคิดเรื่องความไร้เหตุผลไว้ดังนี้

ริชาร์ด ไรท์ (Richard Wright) นักเขียนผิวสีชาวแอฟริกันอเมริกัน ผู้เขียนวรรณกรรมเรื่อง ลูกชายชาวพื้นเมือง (Native Son) ได้กล่าวถึงความไร้เหตุผล ในทำนองว่า “เป็นความอับยศอดสู และความกลัวของชนกลุ่มน้อยในสังคมว่าพวกเขาจะถูกยึดทรัพย์สินทั้งหมด ดังนั้น พวกเขาจึงหลบเข้าไปอาศัยอยู่ในดินแดนไร้มนุษย์ (No Man’s Land).”^๑

วอล์กเกอร์ เพอร์ซี่ (Walker Percy) นักปรัชญาชาวอเมริกันกล่าวถึงความไร้เหตุผล ในวรรณกรรมเรื่องข้อความในขวด (The Message in the Bottle) ว่าเป็นความแปลกแยก (alienation) เรื่องราว ความจำเจในชีวิตประจำวัน (everydayness) และเรื่อง ความไร้ที่อยู่อาศัย (homelessness)^๒

ฌ็อง ปอล ซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส กล่าวถึงความไร้เหตุผล คือลักษณะของความคลื่นเหียนที่เขาได้เขียนไว้ในวรรณกรรมเรื่องความคลื่นเหียน (Nausea)^๓ ซึ่ง

^๑ Richard Wright, *How ‘Bigger’ was Born*, (New York: Harper & Row, 1940), p. 7.

^๒ Walker Percy, *The Message in the Bottle*, (New York: Farrar, Straus, and Giroux, 1975), p. 24.

^๓ Richard E. Baker, *The Dynamics of the Absurd in the Existentialist Novel*, (New York: Peter Lang Publishing, 1993), p. 1.

บ่อยครั้งได้แสดงความตระหนักรู้ของ Roquentin ต่อสิ่งต่างๆ ที่รู้สึกว่ามันมากเกินไป (de trop) ทำให้เกิดความไร้เหตุผล

มาวโรส์ (André Malraux) นักเขียนชาวฝรั่งเศสร่วมสมัยคนแรกๆ ที่นำความไร้เหตุผลมาใช้ในแนวคิดของเขา ในผลงาน “The Temptation of the West” ตีพิมพ์ เมื่อปีค.ศ. ๑๙๒๖ เขียนไว้ว่า “ในแก่นของชายชาวยุโรป มีความไร้เหตุผลเป็นรากฐานของการดำเนินจังหวะสำคัญของชีวิต” ตอนท้ายของวรรณกรรมเรื่องนี้ มาวโรส์ได้อธิบายความหมายของความไร้เหตุผลนี้ว่า

ในแก่นของอารยธรรมตะวันตกมีความขัดแย้งอย่างสิ้นหวัง ไม่ว่าเราจะมองในรูปแบบไหน ซึ่งความขัดแย้งเกิดระหว่างตัวมนุษย์กับสิ่งที่เขาสร้างขึ้น ความขัดแย้งระหว่างตัวนักคิดกับความคิดของเขา ระหว่างคนยุโรปกับอารยธรรมยุโรป หรือสภาพความเป็นจริงระหว่างจิตสำนึกที่ไม่แบ่งแยกกับการแสดงออกในโลกประจำวัน ฉันพบเห็นได้ในทุกๆ แห่งของการดำเนินชีวิตร่วมสมัย เมื่อขจัดข้อเท็จจริงและจิตสำนึกนี้ออกไป จิตวิญญาณของความขัดแย้งนี้ฝึกฝนให้จิตสำนึกเรายอมรับและเตรียมตัว เข้าสู่อาณาจักรของความไร้เหตุผล (realms of the absurdity)^๔

สำหรับกามูส์ ความไร้เหตุผลของชีวิตเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกภายนอก และเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างความเชื่อมั่นของมนุษย์ในเหตุและผล และความไร้เหตุผลของโลกภายนอกที่มนุษย์ประสบพบเห็น กามูส์ขยายแนวความคิดเรื่องนี้ว่า

ข้าพเจ้าอาจจะด่วนสรุปเกินไปเมื่อกล่าวว่าโลกนี้เป็นโลกแห่งความไร้เหตุผล ในความเป็นจริงเราพูดได้เพียงแต่ว่า โลกนี้โดยตัวของมันเองแล้วเป็นโลกที่ไร้เหตุผล (unreasonable) สิ่งที่เป็นความไร้เหตุผล คือการเผชิญหน้ากันระหว่างความไร้เหตุผลของโลก กับความปรารถนาอันแรงกล้าของมนุษย์ที่จะอยู่ในโลกของเหตุผล^๕

มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลเป็นแขนงหนึ่งของแนวคิดอัตถิภาวนิยมซึ่งมีลักษณะเป็นอัตวิสัย หรือ จิตวิสัย (subjectivity) หมายถึง มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความเชื่อ หรือความต้องการ เป็นทัศนะที่มีความเชื่อว่า การมีอยู่ หรือ ความจริงของสิ่งๆ หนึ่งอยู่กับตัวเราเองเป็นคนตัดสิน

^๔ André Malraux, *The Temptation of the West*, (Chicago: University of Chicago press, 1992), p. 150.

^๕ Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991): p. 16.

๒.๑.๒ ความเป็นมาของมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผล

โดยรวมแล้ว ความหมายของ “ความไร้เหตุผล” มักกล่าวถึงโลกที่ไม่มีเหตุผล (Irrational World) ซึ่งก่อเกิดจากความสำนึกถึงเสรีภาพ ความต้องการขบถปฏิวัติต่อชนบทรณนิยมเดิมของนักอัตถิภาวนิยม ดังนั้น หากจะศึกษาความเป็นมาของความไร้เหตุผล ต้องทำความรู้จักกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เสียก่อน

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมก่อตัวขึ้นที่ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยมีกลุ่มคนที่มีใจนักวิชาการอาชีพ หรือนักปรัชญาตามมหาวิทยาลัย มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตามร้านกาแฟในท้องถิ่น “แนวคิดนี้ได้มาจากการเผชิญหน้า (Confrontation) กับความมีอยู่ของตนเอง คือยอมรับสภาพของตนในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง ยอมรับปัญหาอันเกิดจากการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ในความเป็นจริง ยอมรับว่า การแก้ปัญหาต้องมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงแห่งการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมจริงที่กำหนดให้ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน”^๖

แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมนั้น จัดว่าเป็นประสบการณ์ทางจิตของบุคคล คือสภาพที่มนุษย์รู้สึกถึงความสำคัญของความมีอยู่ของตน (Existence) และอยากจะแสดงออกให้ผู้อื่นตระหนักถึงความมีตัวตนอยู่นั้น โดยเน้นถึงเสรีภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ในการที่จะแสดงความคิดเห็นและสนองความต้องการของตน ซึ่งตามหลักอัตถิภาวนิยมจัดว่าเป็นประสบการณ์ด้านอัตวิสัย โดยไม่ยอมให้ถูกบีบบังคับหรือหันเหความต้องการและความคิดเห็นโดยกฎเกณฑ์หรือระเบียบของสังคม แต่อาศัยความเห็นชอบและความปรารถนาของตนเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกไม่ว่าสมควรหรือไม่ ไม่ว่าดีหรือชั่ว ซึ่งเป็นการวินิจฉัยด้วยตนเอง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตของคนมีความหมาย ไม่ถูกตีค่าเป็นเพียงส่วนประกอบของสังคม แต่เป็นชีวิตมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและจิตใจโดยตนเองเป็นนายของตน และเลือกทางดำเนินชีวิตไปตามที่ต้องการ โดยไม่สนใจว่าสังคมจะยินดียินร้ายหรือไม่ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ประสบการณ์ทางจิตของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกัน แม้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ก็อาจจะเกิดจากเหตุผลที่แตกต่าง แล้วแต่ความนึกคิดของบุคคลนั้น ดังนั้น คำว่า “เหตุผล” หรือ “ความจริง” จึงไม่อาจกำหนดลงไปได้แน่นอน หรือไม่อาจใช้มาตรฐานใดมาวัดได้ เสรีภาพจึงเป็นส่วนสำคัญในการที่มนุษย์จะมีประสบการณ์ทางจิตเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง และไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมที่ผู้อื่นปฏิบัติกันจนเป็นธรรมเนียม

แนวคิดอัตถิภาวนิยมเล็งเห็นว่าแก่นแท้หรือสาระของมนุษย์ คือ เสรีภาพ ซึ่งหมายความว่า มนุษย์เกิดมาโดยไม่มีอะไรเป็นสมบัติติดตัวมา แก่นแท้ หรือสาระของมนุษย์ คือ การไม่มีอะไร

^๖ ผศ. กิรติ บุญเจือ, ย้อนอ่านปรัชญาทางของมนุษยชาติ, ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์นเล่มห้า, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๗.

เลยมาแต่เกิดที่จะเรียกได้ว่าเป็นมนุษย์ มนุษย์ไม่มีสารัตถะ แต่มีเพียงความมีอยู่ หรือ อัตถิภาวะ อย่างบริสุทธิ์ ซึ่งทำให้มนุษย์แต่ละคนต้องสร้างตัวเองขึ้นมาจากการไม่มีอะไรเลยในขณะแรกเกิด ตามลำดับโดยการตัดสินใจเลือก ดังนั้น นักปรัชญาของแนวคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นการเสนอแนวคิด เพื่อปลุกใจและกระตุ้นให้ผู้อ่าน ผู้สนใจ คิดสร้างปรัชญาของตนเอง มีวิธีการมองปัญหาของตนเอง อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ และมีวิธีการหาคำตอบให้กับตนเอง เพื่อที่จะรู้จักตนเองมากขึ้น

ความจริงแล้วกามูสถูกจัดให้เป็นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมเช่นเดียวกัน แต่ตัวเขาเองปฏิเสธ มาโดยตลอดว่าตนเองไม่ใช่ นักปรัชญาอัตถิภาวนิยม เพราะถือว่าตนเองไม่มีความคิดที่เป็นระบบ มีเพียงท่าทีของความคิดที่ไม่พอใจกับความคิดปรัชญาที่เป็นระบบ^๗ กามูสไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานหรือ ตำราทางปรัชญาอย่างจริงจังเช่นเดียวกับนักปรัชญาคนอื่นๆ ในทางตรงกันข้ามกลับต่อต้าน แนวความคิดทางปรัชญาที่เป็นระบบตายตัว และปฏิเสธความเป็นนักปรัชญามาโดยตลอด ดังที่กามูส กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่ใช่ นักปรัชญาและไม่เคยอ้างว่าเป็นเลย”^๘

จากการศึกษาท่าทีของกามูสในการนำเสนอผลงานที่แสดงออกถึงความคิดของตนอย่าง ตรงไปตรงมา และเป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะเป็นอัตวิสัย การวิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งข้อดีข้อเสีย รวมทั้งการนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาในลักษณะให้เผชิญหน้ากับความจริงและให้ยอมรับมัน พร้อมกับ แก้ไขปัญหาตามสถานะที่เป็นจริง ท่าทีอันเป็นเอกลักษณ์ของกามูส ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นั่นเป็นสิ่งตอก ย้ำว่ากามูสมีท่าทีแบบนักปรัชญาอัตถิภาวนิยม

หากย้อนรอยดูความเป็นมาของแนวคิดนี้ แนวคิดของ เซอเรน เคียร์เคออร์ (Søren Kierkegaard) นักปรัชญาชาวเดนมาร์ก มีอิทธิพลในระยะเริ่มแรก โดยเขาได้เสนอความคิดว่า ปรัชญา เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน ดังนั้น ทุกคนจึงควรสร้างปรัชญาของตนเองจากประสบการณ์ ไม่มีความ จริงแท้แน่นอน ให้ยึดเหนี่ยวความจริงที่แท้คือสภาพของมนุษย์

ปรัชญาแนวนี้เน้น คุณค่าของความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นความคิดที่ต่อต้านกระแสสงคราม ที่ทำให้คนตะวันตกกลายเป็นพวกลดทอนความเป็นมนุษย์ลงไป (dehumanized western man) ที่ เริ่มแสดงออกถึงอาการของการไร้ความเป็นมนุษย์ (dehumanization) เพราะถ้าเราศึกษาดูปรัชญา และเทววิทยาก็มักจะพูดถึงแต่สิ่งที่เป็นนามธรรมหลักๆ ไป และครอบงำปิดความเป็นปัจเจกภาพ เอาไว้จนกระทั่งเราแต่ละคนไม่มีความหมาย ไม่มีการดำรงอยู่ ดังนั้น ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงเน้น ความหมายของการดำรงอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล (human being's existence) ชีวิต ของมนุษย์ในยุคเครื่องจักร ทำให้การทำงานของคนเรากลับจัดเป็น “มนุษย์องค์กร” (organization

^๗ กิรติ บุญเจือ, **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม** (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔๔.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

men) และมีโอกาสน้อยมากในการแสดงภาวะแห่งตนในฐานะเป็นบุคคลออกมาให้ประจักษ์ (existence as person)

วรรณกรรมแนวอัตถิภาวนิยมในยุคแรกๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง The Brothers Karamazov (๑๘๘๐) ของดอสโตเยฟสกี หรือ The Bucket Rider (๑๙๒๑) ของคาฟคา ต่างได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความสงสัยถึงการมีอยู่จริงของพระเจ้า และต่อต้านการตกเป็นเหยื่อของการถูกสังคมภายนอกทำลายตัวตนที่แท้จริงให้หมดไป ในขณะที่ตัวละครเอกต้องเผชิญกับความโหดร้ายทุกขุทรมานในการดำรงชีวิต หรือใน The Death of Ivan Ilych (๑๘๘๖) ของตอลสตอยที่แสดงถึงสัญชาตญาณการกลัวตายของมนุษย์ เพราะตัวละครเอกไม่ยอมรับว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตน

อย่างไรก็ดี ผลงานนักเขียนในยุคต่อมา เช่น The Room (๑๙๔๘) ของชาร์ตร์ The Myth of Sisyphus (๑๙๔๒) ของกามูลส์ Back to The Sea (๑๙๕๖) ของโมราเวีย และ Socrates Wounded (๑๙๖๑) ของเบรชท์ เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้ได้ขยายขอบเขตของเนื้อหาอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมให้ออกไปกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของสุนิยม (Nihilism) เสรีภาพและการเลือก (Freedom and Choice) และความไร้เหตุผล (Absurdity)

นักปรัชญาในปัจจุบันได้จัดให้ปรัชญาความไร้เหตุผลเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาอัตถิภาวนิยม โดยคิดว่าปรัชญาความไร้เหตุผลของกามูลส์มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดของแบลซ ปาสกาล (Blaise Pascal) และยังพัฒนามาจากแนวคิดของกลุ่มต่อต้านแนวคิดเหตุผลนิยม (anti-rationalist) อีกด้วย นอกจากนี้อาวี ซากิ (Avi Sagi) เริ่มต้นหนังสือของเขาเกี่ยวกับกามูลส์ด้วยแนวคิดเรื่องความแปลกแยก (Alienation)^๙ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงปรัชญาความไร้เหตุผลของกามูลส์เข้ากับแนวคิดของรุสโซ (Rousseau) เฮเกล (Hegel) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และไฮเดกเกอร์ (Heidegger) ในความเป็นจริงแล้ว กามูลส์เองยังได้กล่าวอ้างอิงถึงเหล่านักคิดเหล่านี้เอาไว้ในสมุดบันทึกและบทความอื่นๆ ของเขา

๒.๒ มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในวรรณกรรมของกามูลส์

เราได้ศึกษาความหมายและความเป็นมาพอสังเขปของความไร้เหตุผลแล้ว หากจะศึกษา มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูลส์ จำเป็นต้องศึกษาชีวประวัติ และบริบทรอบข้างของชีวิตของเขา (ดูภาคผนวก ก และภาคผนวก ข) เพื่อให้เกิดการตีความโดยถูกต้อง

เนื่องจากกามูลส์ไม่เขียนตำราหรือคู่มือปรัชญาโดยตรง เขาเสนอแทรกความคิดปรัชญาในงานวรรณกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งมีทั้งความเรียง บทความ นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร เป็นต้น ดังนั้น

^๙ Avi Sagi, *Albert Camus and the Philosophy of the Absurd*, (Amsterdam: New York, 2002), p.1-193.

การศึกษามโนทัศน์และความหมายเรื่องความไร้เหตุผลของกามูส ผู้วิจัยจึงต้องทำการศึกษาแนวคิดผ่านทางงานวรรณกรรมของเขาโดยนำความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัสเป็นงานวรรณกรรมหลักในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นบทความทางปรัชญาชิ้นสำคัญที่กามูสเขียนในเชิงปรัชญาด้านความไร้เหตุผลไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังรวมถึงงานวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ของกามูสด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์งานวรรณกรรมของกามูสได้ดังนี้

๒.๒.๑. มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส

๒.๒.๑.๑. ความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส

บรรดาเทพเจ้าได้ลงทัณฑ์ซิซิฟัส โดยสาปให้เข็นก้อนหินขึ้นไปสู่ยอดเขา และให้ก้อนหินดันตกลงมาเพราะน้ำหนักของมันเองเมื่อขึ้นไปแล้ว ทั้งนี้เพราะพระองค์มีเหตุผลที่เห็นว่าไม่มีการลงทัณฑ์ใดจะร้ายกาจเท่ากับการลงแรงที่สิ้นหวังและไร้ผลตอบแทน

ถ้าเราเชื่อตามโฮเมอร์ว่าไว้ ซิซิฟัสก็เป็นคนฉลาดปราดเปรื่องและรอบคอบที่สุดเหนือกว่ามนุษย์ทั้งหลาย แต่ถ้าเราเชื่อตรงกันข้าม ซิซิฟัสก็ไม่ต่างอะไรจากโจรปล้นคนเดินทางมืออาชีพ สำหรับตัวข้าพเจ้าเองไม่เห็นข้อขัดแย้งในเรื่องทั้งสองนี้ ส่วนเหตุผลว่าทำไมซิซิฟัสต้องมาลงแรงอย่างไร้ความหมายอยู่ในรณนั้น มีความเห็นแตกต่างกัน ความเห็นหนึ่งมีว่า เหตุที่ซิซิฟัสต้องถูกลงทัณฑ์เช่นนั้น เพราะเขาลบหลู่เทพเจ้าด้วยการเปิดเผยความลับของพระองค์ เรื่องมีอยู่ว่าเอจินาธิดาของเอโซฟัสถูกเทพเจ้าจูปีเตอร์ (จูปีเตอร์คือเทวดาผู้เป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลาย และเป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้าแห่งแสงสว่างและอสุรินทร์) ลักพาไป เมื่อบิดาผู้ตื่นตระหนกเพราะลูกสาวหายมาขอความช่วยเหลือจากซิซิฟัสผู้รู้เรื่องการลักพาณี เขารับปากจะช่วยแต่มีเงื่อนไขว่าเอโซฟัสต้องประทานน้ำแก้มืองอรินซ์ (อรินซ์ เป็นชื่อแคว้นหนึ่งในประเทศกรีซ) เป็นข้อแลกเปลี่ยนโดยไม่หวั่นเกรงต่อเทวอสุรินทร์ของเทพเจ้าจูปีเตอร์ (ซึ่งประสงค์จะให้ชาวเมืองอดน้ำตาย) ด้วยเหตุนี้ ซิซิฟัสจึงถูกลงโทษให้อยู่ในรณ โฮเมอร์เล่าอีกว่าซิซิฟัสไปจับเทพธิดาแห่งมรณะลามีโซ่ พลูโตซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความตายทนเห็นอาณาจักรของพระองค์ว่างร้างเจียบส่งดปราศจากวิญญาณคนตายไม่ได้ จึงรีบส่งเทพเจ้าสงครามไปปลดปล่อยเทพธิดาแห่งมรณะออกมา

มีเรื่องเล่าอีกว่า เมื่อซิซิฟัสใกล้ตาย เขาล้มลงต้องการพิสูจน์ความรักของภรรยา จึงสั่งให้นางทิ้งศพเขาไว้กลางลานสาธารณะ ครั้นตื่นขึ้นในบาดาลดินแดนแห่งความตาย เขากลับโกรธกริ้วที่ภรรยาเชื่อฟังคำสั่งซึ่งตรงกันข้ามกับความรักของมนุษย์ทั่วไป ต่อมาได้รับอนุญาตจากพลูโตให้กลับขึ้นมายังโลกเพื่อลงโทษภรรยาต่อมา ครั้นเมื่อได้ขึ้นชมสายน้ำ แสงแดด ตลอดจนก้อนกรวดอุ่นๆ และผิวคล้ำบนโลกก็ไม่ต้องการกลับไปสู่ความมืดมิดภายใต้พิภพอีก เขาถูกเรียกตัวกลับหลายครั้ง ทั้งถูก

เดือนและขู่เชิญแต่ไม่เป็นผล อีกหลายปีต่อมา เขายังเฝ้าชื่นชมธรรมชาติสวยงามบนโลกยังคงนั่งมอง
ประกายคลื่นระยิบระยับอยู่ที่โค้งอ่าว ดังนั้น ทวยเทพเจ้าจึงจำเป็นต้องมีประกาศิตให้เทพเมอคูรี (เทพ
เมอคูรีคือเทพเจ้าแห่งการสื่อสาร) มาจับเจ้าคนอวดดีนี้ลากคอไปเสียจากสิ่งที่เป็นสุขของเขา และให้
กระซากลากถูกลับลงไปบนรกที่มีมหาศัลยาก่อนมหรือนมที่มารอท่าลงทัณฑ์เขาพร้อมอยู่แล้ว

ถึงตอนนี้ ท่านคงจะเข้าใจแล้วว่าซิซิฟัสเป็นวีรบุรุษที่มีชีวิตประเภทที่ไม่ควรจะมี กล่าวคือ
เขาเป็นวีรบุรุษทั้งในยามดื่มด่ำความสุขของชีวิต และในยามทนทุกข์ทรมาน ความดูหมิ่นที่เขาได้รับต่อเทพ
เจ้า รวมทั้งเกลียดชังความตายและกระหายที่จะมีชีวิตอยู่ เหล่านี้เองที่นำโทษทัณฑ์อันเหลือจะ
พรรณนามาสู่เขา คือเขาจะต้องใช้พลังกำลังทั้งหมดที่มีทำสิ่งที่ไร้ความหมายอยู่ตลอดชีวิต นี่คือการ
ของความรักชีวิตไม่มีผู้เล่าเรื่องราวซิซิฟัสยามอยู่ในนรกกว่าเป็นอย่างไร เรื่องเล่าปรัมปราต่างๆ นี้สร้าง
ขึ้นเพื่อให้เราใช้จินตนาการเติมชีวิตให้กับมันต่อไป สำหรับเรื่องนี้ เราเห็นแต่เพียงภาพของคนคนหนึ่ง
กำลังทุ่มเทเรี่ยวแรงออกไปเช่นศัลยาก่อนมหรือนมให้เขยื้อนขึ้นไปบนทางชันนับร้อยๆ รอบ เราเห็นใบหน้า
บูดเบี้ยว แก้มแบนซีดตืดหิน ไหล่ออกแรงช่วยดันก้อนหินยักษ์เปื้อนเปรอะดินโคลนขณะเท้าออก
แรงดัน เมื่อเริ่มแรก เราเห็นภาพสองแขนยื่นออกมาเป็นความมั่นคงของมนุษย์ผู้มีเพียงสองมือที่อาบ
คราบดิน ในที่สุดเมื่อทุ่มแรงอยู่นาน ซึ่งเราอาจเทียบได้กับสถานที่ที่ปราศจากขอบฟ้ากั้นและเวลาอัน
หยั่งไม่ได้ เขาก็เข็นก้อนหินขึ้นไปสำเร็จความมุ่งหมาย และแล้วภายในไม่ช้า เขาเฝ้าจ้องมองหินก้อนนั้น
กลิ้งหลุนลงยังเบื้องล่าง เขารู้ว่าเขาจะต้องออกแรงเข็นมันกลับขึ้นสู่ยอดเขาอีก ต่อจากนั้นก็ย้อนกลับ
ลงไปยังที่เบื้องล่าง

ระยะเวลาตอนที่เขาหยุด และกลับลงมานี้เองที่ซิซิฟัสเป็นบุคคลน่าสนใจสำหรับข้าพเจ้า
ใบหน้าอาบเหงื่อต่างน้ำแนบชิดติดก้อนหินนั้นดูเหมือนส่วนหนึ่งของหิน ข้าพเจ้าเห็นภาพเขาหันหลัง
กลับเดินด้วยฝีเท้าหนักๆ แต่มันคง ลงไปสู่ความทรมานซึ่งไม่รู้วันสิ้นสุด เวลานั้นเหมือนช่วงพักหายใจ
ซึ่งทุกสิ่งต้องย้อนกลับมาอย่างแน่นอน เช่นเดียวกับความทุกข์ของเขา เวลานั้นเป็นเวลาแห่ง
สัมพัชัญญะ ในเวลาเช่นนี้ คือในขณะที่เขาเดินจากยอดเขาลงไปสู่ที่ราบเบื้องล่าง เขาเป็นผู้อยู่เหนือ
โชคชะตาของตนและแข็งแกร่งยิ่งกว่าศัลยาเสียอีก

ถ้าจะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเศร้าก็ได้ เพราะพระเอกในเรื่องรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากว่าเขาไม่
สำนึกถึงความจริง และฝืนก้าวที่ป็นขึ้นไปไม่มีความหวัง ว่าจะทำสำเร็จหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดเวลา ความ
ทรมานจะมีอยู่ที่ไหน คนงานทุกวันนี้ทำงานอย่างเดียวซ้ำซากอยู่ทุกวี่ทุกวันตลอดชีวิต ชะตาชีวิตของ
เขาไม่ได้ปราศจากเหตุผลน้อยไปกว่าซิซิฟัส แต่เขาจะรู้สึกเศร้าสร้อยบ้างเพียงนานๆ ครั้งเมื่อเขาสำนึก
ถึงความจริงขึ้นมาได้ ส่วนซิซิฟัสทาสของเทพเจ้านั้นเป็นผู้ไร้พลังอำนาจและหัวแข็ง เขารู้สภาพอัปมงคล
ของตนอย่างทะลุปรุโปร่งเพราะมันเป็นสิ่งที่เขาใคร่ครวญถึงในเวลาที่เขาเดินกลับลงมา ความแจ่มแจ้ง

ปราศจากข้อกังขานี้มีเพื่อทรมานเขา แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นมกฏสวมชัยชนะของเขาด้วย ไม่มี
โชคชะตาใดร้ายกาจ หากเราไม่ยอมรับโชคชะตานั่น กระทั่งเย้ยหยันมันเล่นได้ด้วย

ถ้าการตกกลับมาเป็นความทุกข์ มันก็สามารถเปลี่ยนเป็นความสุขได้ ไม่ได้พูดเกิน
จริงแต่อย่างใด อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้านึกเห็นภาพซีซีฟัสเดินหันหลังกลับไปสู่ก้อนหินและทวนทุกข์ทรมาน
ใหม่ในเริ่มต้น เมื่อทัศนภาพในโลกยังคงค้างแน่นแฟ้นอยู่ในความทรงจำ เมื่อเสียงเรียกร้องของความสุข
ดังกระหึ่ม เมื่อนั้นความโศกเศร้าจะบังเกิดขึ้นในหัวใจปุณฺณนี่คือชัยชนะของเจ้าก้อนหิน นี่คือนกหิน
เองที่เดียว ความทุกข์ทรมานนี้หนักเหลือทน เวลาเหล่านั้นคือราตรีแห่งเทพเซมานี (ชื่อสวนใกล้
เยรูซาเล็ม) ของเรา แต่ความจริงอันร้ายกาจทั้งหลายจะเสื่อมสิ้นพิชไปเมื่อเรายอมรับมัน เออดิปุสไม่รู้
โชคชะตาของเขาในระยะแรก และปล่อยให้ชีวิตเป็นไปตามตำนาน ครั้นเมื่อเขารู้ว่าโชคชะตาของเขา
เป็นอย่างไร ความโศกเศร้าของเขาก็เริ่มต้นขึ้น แต่ถึงกระนั้น ในขณะที่เขาตาบอดและหมดหวัง เขา
พลันสำนึกได้ว่าสายใยเส้นเดียวที่ผูกพันเขาไว้กับโลกคือมือของบุตรสาวที่จูงเขาอยู่ เขากล่าวคำพูดอัน
แสดงศักดิ์ศรีออกมาว่า “ถึงแม้จะได้ผ่านความยากลำบากต่างๆ แสนสาหัส วยชราและความสูงส่งแห่ง
สภาพจิตใจฉันก็ทำให้ฉันเห็นว่าทุกอย่างที่มันผ่านมานั้นดีแล้ว” ดังนั้น เออดิปุสของโซโฟคลีส
เช่นเดียวกับคีรีลอฟของดอสโตเยฟสกี จึงเป็นตัวอย่างอันดีของชัยชนะของมนุษย์ในโลกอันไร้เหตุผลนี้
สติปัญญาของคนโบราณยืนยันวีรกรรมในโลกสมัยใหม่

เราจะมองไม่เห็นความไร้เหตุผลในโลกนี้ ถ้าเราไม่ได้พยายามลองเขียนคู่มือวิธีหาความสุข
อะไรกัน เราจะค้นพบสิ่งนี้ด้วยวิธีแค่ว่า อย่างนั้นแหละหรือ อยากรักดี โลกมีอยู่เพียงดวงเดียวเท่านั้น
ความสุขและความไร้เหตุผลจึงเป็นพี่น้องร่วมโลกเดียวกัน แยกจากกันไม่ได้ ทว่าเป็นการผิดพลาดที่จะ
กล่าวว่าความสุขจำเป็นต้องเกิดจากการค้นพบที่ไร้เหตุผล แต่ก็มีเหมือนกันที่ความรู้สึกรู้ว่าไร้เหตุผลนี้
บังเกิดจากความสุข “ฉันสรุปว่าทุกอย่างที่มันผ่านมานั้นดีแล้ว” เออดิปุสได้กล่าวไว้คำพูดนี้เป็นคำพูด
ศักดิ์สิทธิ์ มันสะท้อนกลับไปกลับมาบนโลกอันป่าเถื่อนและคับแคบของมนุษย์ชาติ มันสอนเราว่าทุกสิ่ง
ทุกอย่างไม่ได้สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ คำพูดนี้ขับไล่เทพเจ้าที่เข้ามาในโลกนี้ด้วยความหงุดหงิด และมี
รสนิยมชมชอบความทุกข์ทรมานที่ไร้ความหมายให้ออกไปจากโลก เพื่อให้โชคชะตาเป็นเรื่องของ
มนุษย์เอง เป็นเรื่องที่จะต้องกำหนดวิถีกันเองในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

บรรดาความสุขอย่างเจียบๆ ของซีซีฟัสอยู่ตรงนี้ อยู่ตรงที่โชคชะตาของเขาเป็นสิ่งที่เขา
กำหนดเอง ก้อนหินก้อนนั้นก็เป็นของเขา ด้วยประการฉะนี้ เมื่อมนุษย์ในโลกที่ไร้เหตุผลพิจารณา
ความทุกข์ของเขา เขาจึงปิดปากบรรดาเทพเจ้าเสียทั้งหมด ทันใดนั้น ท่ามกลางความเจียบแห่งสากล
จักรวาลเสียงกระซิบแผ่วเบาอันน่าพิศวงตั้งหมิ่นแสนเสียงของโลกก็บรรเลงขึ้น ความไม่สำนึกในเสียง
เรียกร้องที่ซ่อนเร้น คำเชื่อเชียวจากดวงหน้าทั้งหลายสิ่งเหล่านี้เป็นด้านตรงข้ามกับความทุกข์และเป็น
ราคาของชัยชนะ ไม่มีแสงแดดใดที่ไม่มีเงามืดเราจึงจำเป็นต้องรู้จักเวลากลางคืนอันมืดมนบ้าง

มนุษย์ในโลกที่ยอมรับความจริงในข้อนี้ และแล้วดังนั้น เขาจึงมีความพยายามไม่หยุดยั้ง ถ้ามนุษย์ชาติมีโชคชะตาเป็นของตนเอง ก็ไม่มีโชคชะตาอย่างใดจะเหนือกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอย่างน้อยที่สุดเรามีโชคชะตาอย่างนี้อยู่อย่างเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเหยียดหยามอย่างหนึ่งไม่พ้น แต่ในส่วนอื่นๆ เราเชื่อว่าเราเป็นนายของชีวิตเราเองในช่วงเวลาอันละเอียดอ่อน เมื่อมนุษย์มองย้อนดูชีวิตของตน เมื่อซิซิฟัสหันกลับไปหาก้อนหินของเขา ในระยะเวลาอันสั้นที่เป็นช่วงสำคัญนั้น เขาได้พิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลยทั้งหมดนั้นรวมเป็นวิถีชีวิตของเขาและเป็นเหตุการณ์ที่เขาสร้างขึ้นเอง สิ่งเหล่านี้รวมกันให้เห็นในความทรงจำของเขา และไม่ช้าก็จะถูกปิดผนึกในท้ายที่สุดด้วยความตายของเขาเอง ด้วยความมั่นใจว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์มาจากการกระทำของมนุษย์เอง ดังนั้นชายตาบอดแม้จะรู้ว่าความมืดมนจะไม่มีวันสิ้นสุด ก็มีความอยากรู้เห็น ด้วยเหตุนี้ เขาจึงย่ำเท้าไปอยู่ตลอดเวลา ก้อนหินก็ยังคงกลิ้งต่อไป

ข้าพเจ้าจะละซิซิฟัสไว้ที่เชิงภูเขานี้แหละ เราทุกคนมักกลับไปพบภาระของตนอีก แต่ซิซิฟัสสอนเรื่องความซื่อตรงต่อหน้าที่ในการผลักก้อนหินและปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า ซิซิฟัสเป็นอีกคนที่สรุปว่าทุกอย่างดีแล้ว โลกที่ปราศจากเจ้านาย [โลกที่ไม่มีพระเจ้าคอยกำหนดชะตาชีวิต] สำหรับเขาแล้วจึงไม่เป็นหมันหรือไม่ไร้ประโยชน์ แต่ละส่วนของหิน แต่ละชั้นแร่ของภูเขานั้นมีดมนั้นรวมเป็นโลกของเขา การดิ้นรนให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันนั้นก็เพียงพอที่จะบรรลุที่ว่างในหัวใจมนุษย์ให้เต็มเปี่ยม เราต้องจินตนาการว่าซิซิฟัสมีความสุข^{๑๐}

๒.๒.๑.๒. บทวิเคราะห์หมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส

จากที่ได้ศึกษามโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลที่ได้ปรากฏในงานวรรณกรรมของกามูส์โดยเฉพาะงานที่เขียนขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง คือความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัสสาระสำคัญที่กามูส์ต้องการจะนำเสนอคือการสะท้อนชีวิตอันยากแค้น และความลำบากของผู้คนในช่วงสงคราม เขาต้องการจะสื่อว่าชีวิตไม่ใช่สิ่งสวยงามและสมบูรณ์ ชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยความทุกข์และความล้มเหลว และที่ไร้เหตุผลที่สุด ชีวิตของทุกคนต้องพบกับจุดจบคือความตายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ทั้งๆ ที่รู้ว่าชีวิตเป็นเช่นนี้ การมีอยู่อย่างแท้จริงของมนุษย์คือการยอมรับความจริงว่าแท้จริงแล้ว ชีวิตนี้ไร้เหตุผล การยอมรับดังกล่าวเป็นการยอมรับที่กล้าหาญ จึงไม่ยอมจำนนแต่ไม่ตีโพยตีพายทำที่ดังกล่าวนำมาซึ่งความพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ โดยใช้เสรีภาพให้เต็มที่

^{๑๐} Albert Camus, *The Myth of Sisyphus*, แปลโดย พินิจ รัตนกุล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๓๗-๔๕.

กามูส์ให้ทัศนะว่า การกิจอันไม่มีวันสิ้นสุดและเป็นภารกิจที่ไร้เหตุผลของซีซีฟัส เปรียบเสมือนการดำรงอยู่ของมนุษย์ ชีวิตนั้นช่างไร้ความหมาย เมื่อตำนานถูกกำหนดโดยวาระสุดท้ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งหมดนี้ นอกจากความตายหรือความสุขหรือสิ่งอื่นใดทั้งหมด คือ เสรีภาพ โลกนี้ทั้งโลกเหลือแต่มนุษย์ที่เป็นนายของตนเอง และสิ่งที่ผูกมัดมนุษย์ไว้ก็คือ ความเชื่อที่หลอกตนเองเรื่องโลกหน้า หรือชีวิตหลังความตาย^{๑๑}

ในเมื่อชีวิตช่างไร้เหตุผลและไร้แก่นสาร หากเราตั้งคำถามว่า ชีวิตนี้มีความหมายหรือไม่ เฉกเช่น ภารกิจของซีซีฟัสนั้นช่างไร้ความหมาย และแม้ว่าภารกิจนั้นดูเหมือนเสร็จแล้ว แต่ในที่สุดก็ต้องเริ่มต้นใหม่ จากการวิเคราะห์วรรณกรรมของกามูส์ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า หากเราแยกความคิดให้ชัดเจน เราจะเห็นความแตกต่างระหว่างความไร้จุดหมายกับความไร้ความหมาย ซึ่งความไร้จุดหมาย คือไม่มีจุดหมาย ไม่มีเป้าหมายที่ต้องการบรรลุความต้องการ ไม่มีจุดที่ต้องพยายามไปถึง ส่วนความไร้ความหมาย คือความไร้สาระ ไร้แก่นสาร เพราะเมื่อเรามีความชัดเจนแล้ว เราจะมองภาพชีวิตที่เราดำเนินไปในอีกมิติหนึ่ง และนี่คือสิ่งกามูส์ต้องการจะเน้นให้ทุกคนตระหนักรู้ในความแตกต่างข้อนี้ เพราะว่าการยอมรับความไร้เหตุผล ไร้แก่นสารเป็นหนทางเดียวเท่านั้นในการพัฒนาความคิดให้ขึ้นไปได้อีก ถ้าเราสามารถพิชิตความผิดหวังและความหมดหวัง หลีกเลียงความหวังและความฝันที่เป็นเพียงภาพลวงตา เราก็จะได้รับความชัดเจนและความแข็งแกร่ง^{๑๒}

นอกจากนี้ กามูส์ยังนำเสนอว่ามนุษย์ที่ฆ่าตัวตาย คือคนที่ยอมรับว่าความตายมีอำนาจ คนที่ยอมรับว่าชีวิตมีค่า คือนักโทษประหารที่ขัดขืนการต่อสู้กับความตาย แม้ว่าจะไม่มีผลก็ตาม กามูส์เปรียบเทียบแนวความคิดต่อต้านความตายที่ไร้เหตุผลและหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการกระทำของซีซีฟัส ผู้ที่ไม่ยอมย่อท้อกับการกลืนหินขึ้นภูเขา เขารู้ดีว่าเป็นการต่อสู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด แต่การทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทนในชั้นปลายเป็นการช่วยให้ชีวิตปราศจากความเจ็บปวด และพ้นจากความตาย เป็นการหาความหมายให้ชีวิตโดยมีความสุขกับการต่อสู้ดิ้นรนนั้น เพื่อให้ชีวิตมีค่าควรแก่การดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพของความไร้สาระและไร้เหตุผลของโลก เพียงเพื่อจะพิสูจน์ว่าตนมีพลังแข็งแกร่งกว่าความตาย

ความตายเป็นสภาวะความไร้เหตุผลอย่างหนึ่ง มนุษย์เกิดมาต้องตาย ดังนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ในขณะที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพที่สร้างความหมายและให้คุณค่าต่อชีวิตของตนเอง ความหมายของความตายคือความหมายของชีวิตที่แต่ละคนดำเนินไป รสชาติของชีวิตคือผลผลิตจากการรับรู้และทำความเข้าใจชีวิตภายใต้เงื่อนไขของความตาย มนุษย์แต่ละคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้ชีวิต

^{๑๑} ซอทิพย์ สุวรรณานนท์ “การวิเคราะห์เกี่ยวกับเอ็กซิสเทนเชียลิสม์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์ต กามูส์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑), หน้า ๘๗-๕๑.

^{๑๒} Gareth Southwell, **Words of wisdom**, (London: Quercus Publishing, 2010): p. 288.

ของตนเอง มีความหมายและคุณค่าในเชิงสร้างสรรค์ นั่นคือ ต้องทำให้ตนเองมีความสุข พร้อมกับสังคมมีความเรียบร้อยเอื้ออาทรต่อกันและกัน^{๑๓}

กามูสเปรียบเทียบสภาพของมนุษย์ในยุคของเขากับชีวิตของซิซิฟัสว่า “มนุษย์ปัจจุบัน กำลังเห็นว่าตนเกิดมาเพื่อมีทุกข์และตายในที่สุด บางคนจึงยึดเอาการฆ่าตัวตายเป็นทางออก กามูสไม่เห็นด้วยกับทางออกนี้ กามูสคิดว่าในชั่วชีวิตคนเรามีความหมายได้ กามูสอยากจะทำให้ชีวิตของมนุษย์กลับมีความหมายเสียใหม่”^{๑๔} เขาได้เขียนความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส เพื่อสะท้อนเรื่องเล่าตำนานกรีกที่กล่าวถึงภารกิจของซิซิฟัสผู้บุคคลในชีวิตจริงรวมถึงการค้นหาความหมายของชีวิต การที่มนุษย์ต้องทำงานรวากับเครื่องจักร ตั้งหน้าตั้งตาทำงานโดยปราศจากการต่อต้าน ต้องทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็นวันแล้ววันเล่า คนทำงานทุกวันนี้ทำงานทุกๆ วันตลอดชั่วชีวิตของเขา และตำนานไม่ได้ปราศจากเหตุผลน้อยไปกว่าซิซิฟัสเลย เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้คนเหล่านี้ จะทำงานที่ซ้ำซากเช่นเดียวกับซิซิฟัส แต่พวกเขาไม่มีความสุขเช่นเดียวกับซิซิฟัสที่สามารถทำงานที่ไร้เหตุผลอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ซึ่งในทัศนะของกามูสความไร้เหตุผลนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแสวงหาคุณค่าและความหมายให้แก่ชีวิตเช่นเดียวกับซิซิฟัส

๒.๒.๒. มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในวรรณกรรมเรื่องความตายอันแสนสุข

๒.๒.๒.๑. เรื่องย่อวรรณกรรมเรื่องความตายอันแสนสุข (La Mort Heureuse)

“นวนิยายเรื่องแรกของกามูสที่เป็นแนวคิดเบื้องต้นนำไปสู่เรื่อง ‘คนนอก’ ผลงานชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๓๑ หลังมรณกรรมของกามูส”^{๑๕} โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคแรก ความตายตามธรรมชาติ และภาคสอง ความตายพร้อมสติสำนึก

ภาคแรกกล่าวถึงพนักงานบริษัทชื่อปาตริส เมอโซ (Patrice Mersault) ผู้มีฐานะยากจน และพยายามดิ้นรนที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข “ดูเสมือนว่าหน้าที่ของมนุษย์เราประการเดียวก็คือ ดำรงชีวิตอยู่และมีความสุข”^{๑๖} แต่จะมีความสุขได้ก็ต้องมีเงินเพราะเมื่อมีเงินก็จะมีเวลา และเมื่อมีเวลา

^{๑๓} สิริจิตต์ ปันเงิน, “ความตายในทัศนะของกามูส”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒-๙๖.

^{๑๔} กิรติ บุญเจือ, ผศ., *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๖๕.

^{๑๕} ประหยัด นิชlananท์, “เอกสารคำสอนรายวิชา ๔๑๓๒๔๒ นักเขียนนวนิยายเฉพาะบุคคลอัลแบร์ต กามูส”, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), (อัสสาเนา).

^{๑๖} Albert Camus, *ความตายอันแสนสุข*, แปลโดย อำพรพรรณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๓๔), หน้า ๒๘.

ก็จะมีความสุขดังคำกล่าวของซาเกรอัส (Zagreus) คนรู้จักที่เคยพูดกับเขาถึงการหาความสุขในชีวิต “การมีเงินก็คือการมีเวลา...เวลานั้นสามารถหาซื้อกันได้ ทุกสิ่งซื้อเอาได้ การเป็นคนร่ำรวยหรือกลายเป็นคนรายนั้น ก็คือการมีเวลาที่จะมีความสุข”^{๑๗}

ภาคสองกล่าวถึงว่า วันหนึ่งเมอโซได้กลายเป็นคนรวยในฉับพลัน เนื่องจากเขาอิงเศรษฐกิจคนหนึ่งโดยอ้างว่าเป็นการฆ่าตัวตายและเขาได้นำเงินในตู้เซฟไปใช้ เมื่อมีเงินเขาก็มีเวลา มีความสุขกับการท่องเที่ยวไปตามที่ต่างๆ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับผู้หญิง “เมอโซเฝ้าดูผู้หญิงที่เดินผ่านมาแต่ละคนว่ามีสายตาใดที่สื่อแววพร้อมจะเสนอให้เขาสามารถเล่นรักอันละเอียดอ่อนกับเธอได้บ้าง”^{๑๘} แต่สุดท้ายเขาก็จากไปด้วยโรคร้ายแต่เป็นการจบชีวิตอย่างมีความสุขเพราะเขาสามารถเผชิญกับความตายอย่างไม่สะทกสะท้าน และด้วยความมีสติสัมปชัญญะอันเต็มเปี่ยม “บัดนี้เขารู้แล้วว่าเขาคือใครและการเลือกอันเป็นการสร้างโชคชะตาให้กับตัวเองนั้น เขาได้กระทำการลงไปด้วยมีสติ สำนึกครบถ้วน และด้วยความกล้าหาญ นั่นคือ ความสุขทั้งหมดของเขาต่อการใช้ชีวิตอยู่และการตาย ความตายซึ่งเขาเคยมองดูมันด้วยความประหลาดประหลาดของสัตว์ตัวหนึ่ง เขาเข้าใจแล้วว่า ความกลัวตายนั้นหมายถึงความกลัวชีวิตนั่นเอง”^{๑๙}

๒.๒.๒.๒. บทวิเคราะห์หมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในวรรณกรรมเรื่องความตายอันแสนสุข

แนวคิดหลักของกามูสที่ถ่ายทอดทางวรรณกรรมเรื่องความตายอันแสนสุขนี้ คือ ทั้งที่ชีวิตนี้ไร้เหตุผล แต่เราควรทำอะไรถึงจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและตายอย่างมีความสุข ในบันทึกจากผู้แปลเรื่องความตายอันแสนสุข อัมพรณ โอตระกูล ได้กล่าวถึงความคิดหลักที่กามูสต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ในทำนองเดียวกันคือ “ทำเช่นไรคนเราจึงจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและตายไปอย่างมีความสุข”^{๒๐} แนวคิดนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สำหรับกามูส ในการดำเนินชีวิตควรแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ แม้ว่าจุดจบของมนุษย์ทุกคนคือความตายและดูเหมือนว่าจะไร้ความหมายหรือไร้เหตุผล ซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า อย่างไร (le comment) มากกว่าที่จะตั้งคำถามว่า

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

ทำไม (le pourquoi) ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ มากกว่าที่จะสร้างความหวังให้แก่ชีวิต^{๒๑}

ในภาคแรกคือความตายตามธรรมชาติ กามูส์นำเสนอชีวิตมนุษย์ต้องพยายามแสวงหาความสุขด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามทั้งดีและเลว เช่น การหาเงิน การมีเพศสัมพันธ์ การมีเวลา เป็นต้น ซึ่งสุดท้ายแล้วมนุษย์ต้องประสบกับความตายทุกคน แต่ขึ้นอยู่กับว่าคุณคนนั้นๆ มีสติสัมปชัญญะเตรียมรับความตายของตัวเองอย่างไร

ในภาคสองคือ ความตายพร้อมสติสำนึก กามูส์แสดงให้เห็นว่า แม้มือโซจะร่ำรวยมีเงินทองขึ้นมา รวมทั้งเวลาท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงมากหน้าหลายตา แต่มีการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกนึกคิดของมือโซ ในเวลาต่อมาว่า เวลาที่เขาคิดว่าเมื่อมีเงินจะมีเวลาเป็นของตัวเองมากขึ้น เขาจะมีความสุขมากขึ้น แต่พอเมื่อมีเวลามาก เขากลับรู้สึกว่าการมีเวลานั้นยาวนานมากเกินไป น่าเบื่อและไม่มีอะไรจะทำ สุดท้ายเขาก็เข้าใจว่าเราต้องทำจิตใจให้สอดคล้องกับจังหวะของเวลา มิใช่พยายามบังคับเวลาให้สอดคล้องกับความต้องการของเรา เขาเข้าใจแล้วว่าการมีเวลาอย่างแท้จริงคืออะไร

อย่างไรก็ตาม วันทั้งวันก็ยังดูยาวนานสำหรับเขา เขายังไม่อาจปลดปล่อยเวลาจากกรอบความเคยชิน...เขาไม่มีอะไรจะทำ...เขาหยิบนาฬิกาขึ้นดูเข็มซึ่งเลื่อนจากตัวเลขหนึ่งไปอีกตัวเลขหนึ่ง รู้สึกประหลาดใจที่ห้านาทีดูนานแสนนานและนาฬิกานี้เองที่ได้ช่วยเขาเบิกหนทางใหม่อันยากเข็ญ ทรมาณใจ นำไปสู่ศิลปะอันสูงสุด คือการไม่ทำอะไรเลย เขาเรียนรู้ที่จะเดินเล่นในยามบ่าย...วันเวลาของมือโซก็เรียงลำดับไปตามจังหวะจะโคน...ก่อนหน้านั้นเขาแทบไม่รู้สึกละเลย ทว่าในปัจจุบัน ในยามที่เขาเห็นแจ้ง เขาตระหนักดีว่า เวลาเป็นของเขอย่างแท้จริง...บางสิ่งซึ่งคงอยู่ชั่วนาตาปีได้แสดงตัวปรากฏชัดออกมาอยู่ทุกวินาที เขาได้แลเห็นมันไต่ถอยหนีจากวันวานที่ผ่านมาไม่มากไปกว่าความสุขที่เหลือนิสัยมนุษย์และความไม่มีที่สิ้นสุดก็ดำรงอยู่ทุกเมื่อเชื่อกันทั้งนี้เพียงแต่ต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน จัดลำดับจิตใจตนเองให้เข้ากับจังหวะของวันเวลา แทนที่จะหักหาญให้มันเข้าอยู่ในกรอบแห่งความหวังของเรา^{๒๒}

^{๒๑} ประหยัด นิชานนท์, “เอกสารคำสอนรายวิชา ๔๑๓๒๔๒ นักเขียนนวนิยายเฉพาะบุคคลอัลแบร์ต กามูส์”, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา).

^{๒๒} Albert Camus, **ความตายอันแสนสุข**, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๓๔), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

ส่วนเรื่องความรักความใคร่ที่เขาปรารถนาตลอดสุดท้ายเขาก็ได้ค้นพบอะไรบางอย่างในตัวเอง “ตอนเที่ยงคอยดูพวกสาวๆ ออกจากที่ทำงาน...พวกหล่อนใส่รองเท้าสาน หน้าอกรั้วทรงไหว กระเพื่อกายได้เลื้อยบางเบาสดใส พวกหล่อนทำให้เมอโซรู้สึกคอแห้งผากและหัวใจเต้นแรงด้วยปรารถนา กระนั้นทำให้เขากลับได้พบเสรีภาพและเหตุผลอันชอบธรรมอีกครั้งหนึ่ง”^{๒๓}

สุดท้ายเมอโซเริ่มค้นหาตัวเอง เขาได้ค้นพบและเข้าใจว่าสิ่งที่เขาต้องการนั้นคือ ความสงบสุขภายในจิตใจ

ตลอดเวลาเดินทาง...เขาปล่อยใจล่องลอยไปในท้องฟ้าและกลับได้เป็นสติของตัวเอง...เขาจะต้องสร้างความสุขให้ตนเองและหาเหตุผลชอบธรรมให้แก่ตน มาบัดนี้หน้าที่นั้นย่อมง่ายดายขึ้นมากอย่างไม่ต้องสงสัย แต่ความสงบประหลาดที่ซึมซาบลงในใจของเขาตอนยามค่ำในท้องทะเลที่อากาศเย็นลงอย่างกะทันหัน...หลังจากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และพายุร้ายนั้น สิ่งที่มีดมนและชั่วร้ายในตัวเขาได้ตกตะกอนเป็นผลึกเหลือแต่น้ำใสกระจ่างเท่านั้นของวิญญูณที่กลับคืนสู่ความดีและการตัดสินใจ เขาแลเห็นทะเลสุรุปรุ่ง นานมาแล้วที่เขาหวังจะได้ความรักจากผู้หญิงคนหนึ่ง ทว่าเขาไม่ได้เกิดมาเพื่อความรัก ตลอดชีวิตของเขาทั้งที่ทำงานที่ท่าเรือ ห้องนอนของเขา การนอนหลับพักผ่อน ร้านอาหารที่ไปกินและเมียเก็บของเขา เขาได้พากเพียรไขว่คว้าหาอยู่สิ่งเดียวเท่านั้น นั่นคือ ความสุขยังเบื่องลึที่สุดของตัวเอง...และนับจากนั้นเป็นต้นมา ชีวิตของเขาก็เปลี่ยนไปด้วยการกระทำที่ใคร่ครวญอย่างแจ่มแจ้งเพียงครั้งเดียวนั้น^{๒๔}

ในที่สุดเมื่อเมอโซเจ็บป่วยและใกล้ตาย เขาได้เข้าใจในสัจธรรมของชีวิต “ในยามนั้นขณะที่ชีวิตของเขาดูเหมือนอยู่ไกลลิบๆ แต่เพียงผู้เดียว เพิกเฉยต่อทุกสิ่ง ไม่เว้นตัวเอง เมอโซรู้สึกเหมือนว่าเขาได้พบต่อสิ่งที่ตนค้นหาในที่สุด และความสงบที่เต็มต้นในใจนั้น เกิดจากการปล่อยวางตนอย่างอดทนซึ่งเขาได้กระทำอย่างต่อเนื่องและทำสำเร็จได้”^{๒๕}

เขาจึงมีจิตใจที่สงบ ไม่วิตกกังวล หรือเป็นทุกข์ที่จะต้องตาย เมื่อเป็นเช่นนี้ เขาจึงสามารถเผชิญหน้ากับความตายด้วยความสุขและมีสติสัมปชัญญะเต็มเปี่ยม “ ‘อีกนาที่หนึ่ง อีกวินาทีหนึ่ง ’ ” เขาคิดคำนึง อาการจุกนั้นหยุดไป และเช่นเดียวกับหินท่ามกลางหินผาทั้งปวง เขาได้ย้อนกลับไปสู่ความจริงแท้ของโลกอันหยุดนิ่งสนิทเล็กเคลื่อนไหวแล้วด้วยจิตอันปลื้มปิติ”^{๒๖}

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓-๑๒๔.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙-๒๐๐.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕.

อีกแนวคิดหนึ่งที่กำมูสให้ความสำคัญอย่างมากคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในเรื่องความตายอันแสนสุข ปัจจัยทางธรรมชาติที่มีผลต่อตัวละครคือ ทะเลและแสงแดด ปัจจัยทั้งสองประการนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข เมื่อเมอโซลงไปเล่นน้ำทะเล เขารู้สึกกระปรี้กระเปร่า ถึงแม้เขาจะรู้สึกเหนื่อยแต่เขาก็มีความสุข “เขาจ้วงแขนลงในสายน้ำสีทองแดงอันเยือกเย็น...รู้สึกร่างกายกระปรี้กระเปร่าพร้อมจะเผชิญทุกสิ่งทุกอย่าง...อันที่จริงการว่ายน้ำ ทำให้เขาเหนื่อย แต่ในขณะที่เดียวกัน ความอ่อนแอและเรี่ยวแรงที่เหลือทำให้วันทั้งวันของเขามีรสชาติฟุ่มเฟือยและอ่อนเพลียอย่างมีความสุข”^{๒๗} นอกจากจะเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขแล้ว ทะเลและแสงแดดยังเป็นบ่อเกิดแห่งสติปัญญาด้วย เช่น การผันผ่านของวันเวลาทำให้เมอโซและเพื่อนสาวทั้งสามคนของเขาได้ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสังขารที่เกิดขึ้นกับพวกเขา

การมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติเช่นนี้ช่วยให้ประจักษ์ถึงภาระหน้าที่ของมัน ทุกวันพวกเขาแลเห็นโฉมหน้าของธรรมชาติที่แจ่มกระจ่างสว่างขึ้นแล้วมีดับลงสำหรับวันใหม่ มันเผาผลาญวัยหนุ่มสาวของพวกเขาให้หมดไหม้ไปวันแล้ววันเล่า ทว่าผู้ที่อยู่ในบ้านทั้งสี่ต่างก็ตระหนักถึงพลังอำนาจนั้น ซึ่งเป็นทั้งผู้พิพากษาและเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับพวกเขา^{๒๘}

ยิ่งไปกว่านั้นเกลียวคลื่นและแสงแดดยังเป็นปัจจัยหนุนส่งให้เมอโซได้พิจารณาตรึกตรองเกี่ยวกับตัวเอง และได้พบกับความสุขสงบภายในในที่สุด^{๒๙}

เรื่องความตายอันแสนสุข กำมูสได้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับทำอะไรอย่างไรถึงจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ โดยมีแนวทางในการที่จะได้มาซึ่งความสุขคือ การมีเงิน มีเวลา และการเสพสุขทางเพศสัมพันธ์ แต่วิธีการดังกล่าวไม่อาจก่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงได้ จะเห็นว่าซาเกรอซ์มีเงิน มีเวลาได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ ได้หลับนอนกับผู้หญิงมากหน้าหลายตา แต่ความสุขที่เขาได้รับไม่มีความจริงยั่งยืน ทั้งนี้เพราะความสุขที่แท้จริงนั้นต้องเกิดจากความสุขสงบภายใน เกิดจากการปล่อยวาง เมื่อเมอโซเข้าใจในสัจธรรมข้อนี้ของชีวิต เขาจึงกล้าเผชิญกับความตายโดยไม่หวั่นเกรงและด้วยสติสัมปชัญญะที่เต็มเปี่ยม การตายของเขาจึงเป็นการตายที่มีความสุข

แนวคิดเรื่องความสุขของกำมูสคือทำอะไรถึงจะตายอย่างมีความสุข กล่าวคือ อยู่อย่างไรถึงจะทำให้การตายนั้นมีความสุขด้วย ความสุขของกำมูสเป็นความสุขทั้งกายและใจที่มีความสัมพันธ์กันรวมถึงความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

^{๒๙} ประหยัด นิชานนท์, “เอกสารคำสอนรายวิชา ๔๑๓๒๔๒ นักเขียนนวนิยายเฉพาะบุคคลอัลแบร์ต กำมูส”, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา).

ของตน โดยการยอมรับหรือกล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต และสามารถใช้เสรีภาพของตัวเองในการแสวงหาความสุขอย่างแท้จริง โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้กรอบบรรทัดฐานของสังคม ศาสนาหรือกฎเกณฑ์ใดๆ ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจเลือกกระทำใดๆ ในการแสวงหาความสุขและความหมายให้ชีวิตของตนเองด้วย

๒.๒.๓. มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ของกามูส์เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวคิดความไร้เหตุผลของกามูส์ ดังเช่นคนนอก กาฬวิบัติ และมนุษย์สองหน้า จึงเห็นได้ถึงความต่อเนื่องทางความคิดของผู้เขียน คือ ในเรื่องคนนอก กามูส์แสดงให้เห็นถึง ขบวนการศัลยธรรมและกฎหมายที่สังคมกำหนดขึ้น เพื่อมุ่งจะประหารหรือกำจัดผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามความต้องการของสังคม โดยตรากฎหมายให้มีบทลงโทษหนักถึงขั้นประหารชีวิต ต่อมาในนวนิยายเรื่องกาฬวิบัติ กามูส์แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ควรร่วมมือกันต่อสู้เพื่อขจัดความอยุติธรรมและความทารุณโหดร้ายในสังคม แม้จะต้องยอมเสียสละชีวิตของตนเอง ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยรากฐานของความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจของมนุษย์ด้วยกัน และสุดท้ายในนวนิยายเรื่องมนุษย์สองหน้า กามูส์ได้ตีแผ่ความจริงของชีวิตถึงสภาพที่มนุษย์ดิ้นรนแสวงหา ความกดดันจากกฎเกณฑ์ของสังคมซึ่งมีแต่จะนำมาซึ่งสิ่งเลวร้ายสู่มนุษย์ นั่นคือ ความโกหก หลอกลวง เหมือนคนสองหน้าที่สวมหน้ากากอยู่ตลอดเวลาไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้

๒.๒.๔. สรุปมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในวรรณกรรมของกามูส์

จากงานเขียนของกามูส์ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ความไร้เหตุผลสัมพันธ์โดยตรงต่อความหมาย ของคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งกามูส์หมายถึงเสรีภาพที่เกิดจากความพยายามของมนุษย์ที่จะแสดงความรู้สึกริक्त ความคิด ความสนใจ และความต้องการของตนให้ปรากฏ ภายใต้ความร่วมมือสามัคคีกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ซึ่งมีรากฐานตั้งมั่นอยู่บนความรัก กามูส์สนับสนุนการใช้เสรีภาพของตนในการตัดสินใจ โดยไม่ลังเลหรือคิดว่าเป็นบาป โดยเน้นว่าชีวิตนั้นไร้ความหมาย ไม่วันใดก็ต้องตาย ดังนั้นการกระทำใดๆ ก็มีค่าเท่ากัน ขอเพียงให้เราเป็นตัวของตัวเอง เป็นนายบงการชีวิตของตนเองโดยไม่หวาดกลัวต่อความตาย เพราะนั่นคือ วาระสุดท้ายของมนุษย์ทุกคน

เสรีภาพของมนุษย์ในทัศนะของกามูส์เป็นกระบวนการภายในจิตใจมนุษย์ เกิดจากการตระหนักถึงข้อจำกัดและความไร้เหตุผลของชีวิต มนุษย์จึงสร้างความหมายและคุณค่าให้กับชีวิตตนเองเพื่อความสุขในทุกขณะของการสำนึกและการกระทำ ดังนั้น เสรีภาพของมนุษย์จึงเป็นกระบวนการอันเกิดจากการดำรงชีวิต การตระหนักถึง ความมีอยู่ของชีวิตและความตาย โดยมีอาจหลีกเลี่ยงกับความจริงที่กำลังเผชิญ เป็นการใช้เสรีภาพที่เต็มไปด้วยความสุขก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้ชีวิตมีความหมาย

“กามูสยอมรับความสำคัญของเสรีภาพที่มีต่อการมีชีวิตที่สมกับเป็นชีวิตของมนุษย์เช่นที่ชาร์ตรเน้น แต่ในขณะเดียวกันกามูสชี้ให้เห็นด้วยว่า คุณธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของศักดิ์ศรีมนุษย์ และคุณค่าเท่าเทียมเสรีภาพ”^{๓๐}

ดังนั้น แนวคิดเสรีภาพในทัศนะของกามูส เกิดจากปฏิกิริยาที่ต่อต้านพื้นฐานแนวความคิดทาง จริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคม และสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครในทัศนะของกามูส มุ่งแสวงหาเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข สำหรับความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิต ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับปัจเจก อันเป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เสรีภาพ เวลา และความตาย พัฒนาไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับสังคม เป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับความยุติธรรม และภราดรภาพระหว่างมนุษย์

ส่วนเรื่องความหมายของความรับผิดชอบในทัศนะของกามูสคือ การแสดงเสรีภาพให้มากที่สุด ด้วยการรับผิดชอบต่อชีวิตให้มากที่สุดเพราะนั่นหมายถึงการสร้างคุณค่าให้กับชีวิต อันเกิดจากท่าทีที่มีต่อคุณค่าของความตาย กามูส กล่าวว่า ความคิดเรื่องความตายทำให้มนุษย์กระวนกระวายและเป็นทุกข์ มนุษย์หวาดกลัวความเจ็บปวด และสภาพที่หมดลมหายใจ ตัวเย็นเฉียบ และค่อยๆ เน่าเปื่อย เขากล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ความไร้เหตุผลของมนุษย์” ว่า วิญญาณหายไปจากร่างที่ปราศจากชีวิตที่ไม่มีรอยของการเติบโตทั้งไว้ สร้างความรู้สึกที่ไร้เหตุผลขึ้น เขาเห็นความไร้ประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่ได้อย่างชัดเจน ความแน่นอนซึ่งเป็นลักษณะของความตาย ทำให้มนุษย์เกิดความหวาดกลัวได้เสมอเมื่อเรามองความตายในแง่ที่เราไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ในสภาวะที่มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับความตายไม่วันใดวันหนึ่งนี้ และทำให้มนุษย์ไม่มีความสุข มีแต่ความกังวลหวาดกลัว รู้สึกว่าชีวิตอยู่อย่างไร้ความหมาย กามูสได้ให้ข้อคิดว่ามนุษย์เราควรยอมรับสภาพของความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดา เป็นกิจกรรมหนึ่งควบคู่กับการเกิด ยอมรับว่าความจริงที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยั่งยืนถาวรตลอดกาล และโลกก็มีสภาพเช่นนี้ เมื่อนั้นมนุษย์จะไม่หวาดกลัวความตายอีกต่อไป และมีชีวิตอยู่อย่างเป็นนายของตนเอง เป็นชีวิตที่ตนเลือกและไม่เสียใจในการเลือกดำเนินชีวิตนั้น

ปรัชญาของกามูสได้รับการยกย่องวงกว้างว่าเป็นปรัชญาของสามัญชนคนเดินดินที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนให้ชีวิตที่ไร้ความหมายมีคุณค่าขึ้นมาในโลกที่ไร้เหตุผล ไม่เป็นตามที่ควรเป็นและเป็น ‘ปรัชญาแห่งความไร้เหตุผล’ ที่เตือนสติมนุษย์ไม่ให้หลงอยู่กับการเป็น

^{๓๐} พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาแห่งความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕),

สัตว์โลกที่มีเหตุผล กระทั่งเชื่อว่าเหตุผลสามารถให้คำตอบทุกเรื่องได้ ไม่ว่าจะเป็นความจริงของโลกหรือธรรมชาติของมนุษย์^{๓๑}

๒.๓ บทวิเคราะห์หมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส์เรื่องความหมายของชีวิต

ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของชีวิต นักปรัชญาตั้งแต่สมัยโสกราตีสจนถึงปัจจุบัน พยายามตอบปัญหานี้ สำหรับโสกราตีส เพลโต และนักปรัชญาคนอื่นๆ จำนวนมาก เชื่อว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตที่ดำเนินภายใต้แสงสว่างของปัญญาและเหตุผล สำหรับนักปรัชญาอัตถิภาวนิยม อย่างกามูส์ เชื่อว่าชีวิตไร้เหตุผล อย่างไรก็ตามมีนักปรัชญาที่มีแนวคิดทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของกามูส์

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่องความหมายของชีวิตออกเป็นสองกรณี กรณีแรกตัวอย่างจากเกมต่อภาพ โดยทั่วไปแล้วภาพที่สมบูรณ์จะปรากฏอยู่บนฝาของกล่อง ภาพนี้มีประโยชน์มากในการเล่น เพราะถ้าหากขาดภาพที่สมบูรณ์นี้แล้ว จะเป็นการยากที่จะประกอบชิ้นส่วนต่างๆ ให้เป็นภาพได้สำเร็จ เช่นเดียวกับชีวิตของเราซึ่งประกอบขึ้นมาจากประสบการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ บางครั้งก็รื่นเริง บางครั้งก็โศกเศร้า เป็นเรื่องของความจำของชีวิตประจำวัน เป็นรายละเอียดที่น่าเบื่อ แต่อย่างไรก็ตามส่วนต่างๆ ของชีวิตของเราก็มีความสำคัญต่อความหมายรวม มันเป็นส่วนหนึ่งของภาพที่ใหญ่กว่า โดยมีข้อสมมติฐานว่าภาพสุดท้ายที่ทำให้ชีวิตของเราสมบูรณ์ เป็นภาพที่เหมือนกันสำหรับทุกคน

ในทางตรงกันข้ามกับตัวอย่างของการเล่นต่อภาพ มีนักปรัชญาบางท่านกลับเห็นด้วยกับตัวอย่างกรณีที่สองนี้ คือการต่อภาพโมเสค ซึ่งภาพโมเสคนี้ประกอบขึ้นมาจากชิ้นโมเสคสีสันต่างๆ และสามารถจัดรูปแบบได้หลายวิธี เปรียบเช่นชีวิตของเราที่แต่ละคนต่างใช้ส่วนชีวิตของตนเพื่อสร้างภาพที่มีความหมายของตนเองในรูปแบบต่างๆ ความหมายของชีวิตของเราอาจจะไม่เหมือนกับความหมายของคนอื่น จะเห็นได้ว่า การค้นหาภาพรวมแบบเกมต่อภาพและการค้นหาภาพหลากหลายแบบการต่อภาพโมเสค เป็นการแบ่งแยกความคิดของนักปรัชญาที่ต่างกันในการพยายามตอบคำถามเรื่องความหมายของชีวิต

การพิจารณาเรื่องความหมายของชีวิต วิลเลียม อี ลอว์เฮด (William E. Lawhead) นักปรัชญาชาวอเมริกันได้ทำการจัดกลุ่มแนวคิดออกเป็น ๔ กลุ่ม^{๓๒} คือ

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๓๒} William E. Lawhead, *The Philosophy Journey An Interactive Approach*, (New York: McGraw Hill, 2006), p. 634.

๑) มโนทัศน์แบบการถามคำถามต่อคำถาม (Questioning the Question View) หมายถึงแนวคิดที่ว่าคำถามนี้ไร้สาระ ไม่ว่าอย่างไรก็ตามจะไม่สามารถให้คำตอบที่น่าพอใจได้

๒) มโนทัศน์แบบทุทธสนนิยม (Pessimism View) หมายถึง แนวคิดที่ว่าชีวิตมนุษย์ไม่มีความหมาย ชีวิตไม่มีคุณค่าใด ๆ

๓) มโนทัศน์แบบศาสนา (Religious View) หมายถึง แนวคิดใช้คำตอบจากศาสนาหรืออภิปรัชญาหาคำตอบให้กับความหมายของชีวิต

๔) มโนทัศน์แบบโลกียมนุษยนิยม (Secular Humanism View) หมายถึง แนวคิดที่เชื่อว่าพวกเขาสามารถที่จะหาความหมายส่วนตัวจากชีวิตของเขาเอง

ในบทวิจยนี้ ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์และวิพากษ์มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส ในเรื่องความหมายของชีวิตโดยแยกพิจารณาออกเป็นหัวข้อดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนี้

๒.๓.๑ มโนทัศน์แบบการถามคำถามต่อคำถาม

มโนทัศน์แบบการถามคำถามต่อคำถาม (Questioning the Question View) เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดที่ว่า เรื่องความหมายของชีวิตเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย การใช้การอุปมาว่าชีวิตเหมือนการเล่นเกมต่อภาพ นักปรัชญาที่มีมโนทัศน์แบบนี้จะบอกว่าเป็นเรื่องผิดพลาดที่จะคิดว่าประสบการณ์ต่างๆ ที่ประกอบเป็นชีวิตของเรามีลักษณะคล้ายกับชิ้นต่างๆ ที่เราจะต่อให้เป็นรูปภาพ ดังนั้น ตัวอย่างนี้ใช้ไม่ได้เกี่ยวกับชีวิตของเรา การที่นักปรัชญาหลายคนในปัจจุบันที่ถามเกี่ยวกับความหมายของชีวิตเป็นคนมีความคิดไม่กระจ่างและสับสน เป็นการรวมคำถามที่กระจัดกระจาย บางคำถามชัดเจนและตอบได้ แต่บางคำถามก็ตอบไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น ในการตอบถามเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ของมนุษย์ ซิดนีย์ ฮุก (Sidney Hook) นักปรัชญาชาวอเมริกันกล่าวว่าเป็นการง่ายมากที่จะแสดงให้เห็นว่าคำถามและคำตอบไม่มีความหมาย เมื่อเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) นักปรัชญาชาวอังกฤษในทศวรรษที่ ๒๐ ถูกทำให้อธิบายความหมายของชีวิตที่มีต่อพวกที่เชื่อว่าไม่สามารถพิสูจน์ได้ถึงการมีอยู่ของพระเจ้า เขาตอบว่า ข้าพเจ้าอยากตอบโดยการถามว่า อะไรคือความหมายของความหมาย อย่างไรก็ตาม นักปรัชญาส่วนใหญ่คิดว่าคำถามเกี่ยวกับความหมายชีวิตเป็นเรื่องซับซ้อน

ถ้าหากเราเพียงแต่หาจุดมุ่งหมายเดียวอันเป็นจุดสุดท้ายสูงสุดสำหรับการเป็นอยู่ของมนุษย์ พวกเขาอาจยอมรับว่าคำถามนี้อาจจะมีความหมาย แต่การขยายความมโนทัศน์ในการถามปัญหาลักษณะนี้ เป็นการโจมตีมโนทัศน์ของศาสนาที่เชื่อว่าความเป็นอยู่ของมนุษย์จะต้องมีความหมายสูงสุด ทำให้มโนทัศน์นี้ถูกยุบรวมไปเป็นมโนทัศน์แบบโลกียมนุษยนิยม (Secular Humanism View) ดังนั้น ผู้วิจัยจะทำการพิจารณาในหัวข้อถัดไป

๒.๓.๒ มโนทัศน์แบบพุทธศนนิยม

แนวคิดของนักคิดทางพุทธศนนิยม คือ แนวคิดที่บอกว่าชีวิตไม่มีความหมาย อาจอ้างอิงได้ถึงแนวคิดสูญนิยม (nihilism) ในความหมายว่าไม่มีอะไรที่เป็นที่สิ้นสุด (nothing is ultimate) ในอีกความหมายหนึ่งคือ ไม่มีคุณค่าอะไรที่คู่ควรให้ค้นหา แนวคิดทางพุทธศนนิยมเช่นนี้ยกตัวอย่างได้ในวรรณกรรมเรื่อง แม็คเบ็ธ (The Tragedy of Macbeth) ของวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) เป็นโศกนาฏกรรมยอดเยี่ยมเรื่องหนึ่งซึ่งกล่าวถึงความทะเยอทะยานอันไม่มีที่สิ้นสุด และนำพาชีวิตมนุษย์ไปสู่ความหายนะในที่สุด เขาอธิบายชีวิตว่าเป็นเรื่องเล่าของคนโง่เขลาที่เต็มไปด้วยการดิ้นรนที่ไร้ความหมาย

แม้ว่านักคิดทางพุทธศนนิยมยอมรับมโนทัศน์ทางศาสนาว่า ถ้าหากชีวิตจะมีความหมาย ชีวิตจะต้องมีคุณค่าที่สูงส่ง และมนุษย์จะต้องมีเป้าหมายสูงสุด อย่างไรก็ตาม นักคิดทางพุทธศนนิยมเชื่อว่าไม่มีคุณค่าและเป้าหมายสูงสุดเช่นนี้ จึงสรุปว่าท้ายที่สุดแล้วชีวิตไม่มีความหมายใดๆ ในตัวอย่างของเกมต่อภาพ นักคิดทางพุทธศนนิยมคิดว่ามนุษย์มีความต้องการที่จะให้ชิ้นส่วนต่างๆ กลายเป็นภาพที่มีความหมาย แต่ในท้ายที่สุดสิ่งที่เราจะพบก็คือ กองชิ้นส่วนที่ไม่ยั่งยืนและไร้ความหมาย อาเทอร์ โชเพนเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer, ๑๗๘๘-๑๘๖๐) นักปรัชญาชาวเยอรมันที่เป็นที่รู้จักกันดีในพุทธศนนิยมของความไม่มีพระเจ้า วรรณกรรมชิ้นที่มีอิทธิพลที่สุดของโชเพนเฮาเออร์คือ “The World as Will and Representation” เน้นบทบาทของแรงบันดาลใจ (motivation) ของมนุษย์ที่โชเพนเฮาเออร์เรียกว่า “เจตจำนง” (Will) การวิจัยของโชเพนเฮาเออร์นำไปสู่การสรุปว่าความต้องการทางอารมณ์ ทางร่างกาย และทางเพศ เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะตอบสนองได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นโชเพนเฮาเออร์จึงนิยามวิถีชีวิตที่ลดทอนความต้องการของมนุษย์ อันคล้ายคลึงกับปรัชญาของพระพุทธศาสนา และลัทธิเวทานตะ (Vedanta) เขาได้วิเคราะห์สภาพของมนุษย์ไว้อย่างสิ้นหวังไว้ว่า

มันช่างมีความแตกต่างอะไรเช่นนี้ระหว่างจุดเริ่มต้นและจุดจบของเรา เราเริ่มต้นด้วยกิเลส ลุ่มหลงเฝ้าฝันทางร่างกาย แต่เรากลับจบลงด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ในสภาพของซากศพ และหนทางจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่งเกี่ยวกับการอยู่ดีกินดี และความรู้ันรมย์สมหวังชีวิต มีแต่จะตกต่ำลง ชีวิตวัยเด็กที่ไฝ่ฝันจะมีความสุข ชีวิตเยาว์วัยที่รื่นเริง ชีวิตการทำงานของวัยฉกรรจ์ ชีวิตความกลัดกลุ้มของความชราภาพและความทรนของการเจ็บป่วยครั้งสุดท้าย และความทรมานทรมานของความตาย ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการเป็นอยู่มีความผิดพลาด เรา

ควรที่จะคิดว่าชีวิตคือขบวนการจัดภาพลงตา สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเราล้วนแล้วแต่
ยืนยันทันตอนดังที่ได้กล่าวมา^{๓๓}

แต่ก็มีคนวิจารณ์ว่า ถึงแม้มีนักคิดทางพุทธศนนิยมนิยมดังเช่นโซเพนเฮาเออร์ แต่พวกเขาก็ยัง
เลือกที่มีชีวิตอยู่แทนที่จะฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นการแสดงว่าการมีชีวิตอยู่มีความหมายมากกว่าความตาย
ดังนั้น นักปรัชญาหลายคนคิดว่า จุดยืนของนักคิดทางพุทธศนนิยมนิยม เป็นอาการป่วยทางจิตวิทยา
มากกว่าจะเป็นจุดยืนทางปรัชญา

ผู้วิจัยขอสรุปการวิเคราะห์ทั้งสองมโนทัศน์ไว้เพียงเท่านี้ และจะทำการวิเคราะห์และ
วิพากษ์เกี่ยวกับแนวคิดที่เหลือทั้งสองมโนทัศน์คือมโนทัศน์แบบศาสนา (Religion view) และมโนทัศน์
แบบโลกียมนุษยนิยม (Secular Humanism View) เนื่องจากทั้งสองแนวคิดนี้เป็นความคิดหลักและมี
สำคัญที่สามารถนำมาเป็นประเด็นในการวิพากษ์ได้อย่างชัดเจนในเรื่องปรัชญาความรู้เหตุผลของ
กามูส์

๒.๓.๓ มโนทัศน์แบบศาสนานิยม

ปัญหาความหมายของชีวิตเป็นคำถามที่นักปรัชญาพยายามหาคำตอบทั้งเหตุผลทาง
ศาสนาหรืออภิปรัชญา นักปรัชญาเหล่านี้เชื่อว่าสภาพสมบูรณ์แบบที่ขึ้นส่วนต่างๆ ของชีวิตมนุษย์เรา
จะสามารถเข้าไปได้ดังเช่น ตัวอย่างของเกมต่อภาพ พวกเขาแสวงหามุมมองรวมที่จะอยู่เหนือ
สถานการณ์ของมนุษย์และที่จะให้ความหมายเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์หรือพูดอีกในทางหนึ่งว่า เขา
กำลังหาความหมายของชีวิต โดยทั่วไปแล้ววิธีคิดแบบนี้ถูกนำมาใช้โดยนักคิดทางศาสนา ซึ่งมีความเชื่อ
ว่ามนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาในโลกนี้ โดยจุดมุ่งหมายศักดิ์สิทธิ์บางประการ (Divine Purpose) เช่นถ้าเรา
สังเกตการณ์เกี่ยวกับสีสันบนภาพวาด เราก็จะถามว่ามันหมายความว่าอะไร ก็ต่อเมื่อว่าเราคิดว่ามี
ศิลปินบางคนเจตนาที่จะสร้างสีสันเหล่านั้นขึ้นมามากกว่าที่จะเป็นผลจากการผสมผสานของสีต่างๆ
โดยตัวมันเอง

สำหรับนักเทวนิยม โลกของเราถูกสร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย โดยพระเจ้าเป็นเจ้าของที่ทรง
เมตตาและปรารถนาดี นอกจากนั้นพวกเขายังบอกว่า เราถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะปฏิบัติภาระหน้าที่ที่
ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้สร้างเรามา และเดินไปตามหนทางที่ได้จัดไว้ให้เรา มีคำกล่าว
อ้างถึงปาสกาล (Pascal) นักปรัชญา นักคณิตศาสตร์ชาวฝรั่งเศสในทศวรรษที่ ๑๗ ว่ามีช่องว่างรูป
พระเจ้าในหัวใจของทุกคนที่มีแต่พระเจ้าเป็นเจ้านั้น ที่สามารถเติมให้เต็มได้ ทำนองเดียวกันศาสนา

^{๓๓} Arthur Schopenhauer, *Essay and Aphorism*, translated by R.J. Hollingdale, (New
York: Penguin Books, 1970), p. 36.

จารย์ฮินดูคาเบียร์ (Kabir) เขียนไว้ว่า จนกว่าที่ท่านได้พบพระเจ้าในวิญญาณของท่าน โลกนี้ก็ยังจะไร้ความหมาย ซึ่งขัดแย้งกับเอลเบิร์ต ฮับบาร์ด (Elbert Hubbard) นักเขียนชาวอเมริกัน ที่บอกว่าชีวิตคือเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่ง มโนทัศน์ทางศาสนานิยมบอกว่าชีวิตมีความหมาย เพราะมีรากฐานจากธรรมชาติของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่มีระบบคุณค่าที่เป็นเหตุผล ด้วยเหตุนี้วิลเลียม เจมส์ (William James) นักปรัชญาชาวอเมริกัน บอกว่ารายละเอียดที่เล็กน้อยที่สุดในโลกลี้ภัยจากความสัมพันธ์นับไม่ถ้วน ที่มาจากความสัมพันธ์ที่มองไม่เห็นของขบวนการศักดิ์สิทธิ์ สุดท้ายความตายไม่ใช่บทสุดท้ายชีวิตของเราตามความเห็นของนักเทวนิยม เพราะเราทุกคนมีความเป็นอมตะ ชีวิตของเราไม่ได้เหมือนฟองสบู่ที่สวยงามที่อยู่เพียงชั่วครู่แล้วก็หายไป

๒.๓.๓.๑ แบลส ปาสกาล

แบลส ปาสกาล (Blaise Pascal, ค.ศ. ๑๖๒๓-๑๖๖๒) นักคณิตศาสตร์และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส งานวรรณกรรมของเขามีชื่อเสียงมากในช่วงเวลานั้นคือ ลีตเทรพรอแวงซ์เชียล (Lettres provinciales) ป็องเซ (Pensées) และโดยเฉพาะหนังสือชื่อความคิดคำนึง (Pense'es) ซึ่งเป็นงานชิ้นสุดท้ายของเขา ซึ่งถือกันว่าเป็นวรรณกรรมคลาสสิกของฝรั่งเศสที่มีภาษาที่สละสลวยและความคิดที่ลึกซึ้ง ตัวอย่างคำพูดบางอย่างในหนังสือนี้เช่น "มนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่รู้ว่าตัวเองน่าสมเพชเพียงใด" ขวนให้สำรวจตัวเองว่า วันนี้ผ่านไปอย่างไร ได้ทำอะไรดีอะไรเลวบ้าง เขาสะกิดแรงๆ ให้รู้ว่า "คนเราชอบปิดบัง โกหก และปากว่าตาขยิบ ทั้งกับตัวเองและกับคนอื่น" หรือ "หัวใจมีเหตุผลที่เหตุผลไม่รู้จัก" เหล่านี้ล้วนแสดงถึงความไร้เหตุผลในรูปแบบของปาสกาล

จากการศึกษาพบว่าผลงานของปาสกาลเต็มไปด้วยข้อความที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของกามูส์ ตัวอย่างเช่น ปาสกาลเขียนอธิบายถึงความดำรงอยู่อย่างมีเงื่อนไข (Contingency of Existence) ไว้อย่างเต็มไปด้วยความอมทุกข์ “เมื่อข้าพเจ้าพิจารณาห้วงชีวิตสั้นๆ ของตนเอง ที่เกิดมาท่ามกลางความไม่สิ้นสุด ตัวตนเล็กน้อยของข้าพเจ้า หรือแม้แต่สิ่งที่ข้าพเจ้ามองเห็น เป็นเพียงพื้นที่เล็กๆ ในความกว้างใหญ่ไพศาลที่ข้าพเจ้าไม่อาจรับรู้และเข้าใจได้ ในพื้นที่อันกว้างใหญ่นั้นก็ไม่เห็นว่าข้าพเจ้ามีตัวตนอยู่ ข้าพเจ้าหวาดกลัว แต่ก็ประหลาดใจที่ข้าพเจ้ามีตัวตนอยู่ ณ ที่นี้ และเวลานี้ ไม่ใช่ที่อื่นหรือเวลาอื่น”

ปาสกาลยังเขียนเรื่องเกี่ยวกับชะตากรรมของมนุษย์ไว้ได้อย่างชัดเจนในแนวทางซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของกามูส์ว่าความตายของมวลมนุษย์ เป็นสิ่งกำหนดสถานะความเป็นมนุษย์ ปาสกาลกล่าวว่า “ลองนึกถึงมนุษย์หลายๆ คนที่ถูกกล้ำคอด้วยกัน ทั้งหมดถูกตัดสินประหารชีวิต ในแต่ละวันมีบางคนถูกฆ่าต่อหน้าคนอื่นๆ และคนที่เหลืออยู่ต่างก็เห็นชะตากรรมของตนเองที่ไม่ต่างกัน รอคิวตนเอง มองหน้ากันอย่างหดหู่ ไม่มีความหวัง นั่นล่ะคือภาพของสถานะความเป็นมนุษย์ ”

มุมมองของการมีตัวตนทั้งสองด้านนี้ มีปรากฏในแนวคิดของกามูสด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทละครเรื่องกาลิอุลา (Caligula) เช่นเดียวกับปาสกาลก็มีการกล่าวถึงความบังเอิญ และความไร้เหตุผลของการมีตัวตน

อุปลักษณ์ (Metaphor) การประหารชีวิตของปาสกาลนั้นบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นในนวนิยายเรื่องกาฬวิบัติ (La Peste, ๑๙๔๗) ได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม แนวคิดของกามูสที่แตกต่างจากปาสกาลจนเห็นได้ชัดคือแนวคิดเรื่องพระเจ้า ปาสกาลเชื่อในศาสนา และกล่าวว่าพระเจ้าในศาสนาไม่ใช่พระเจ้าของนักปรัชญา แต่เป็น "พระเจ้าของอาบราฮัม อิสอัค และยาโคบ" ผู้อยู่ในใจของมนุษย์ อยู่เคียงข้างมนุษย์ทุกเวลาที่เราไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงอนาคตเพื่อบรรลุเป้าหมายของเราคือพระเจ้าและสวรรค์ วันนี้เราก็ก้าว "ถึง" ได้เพราะ "ขอบฟ้ามีได้อยู่ที่สุดสายตา แต่อยู่ทุกอย่างก้าวที่เราเดิน"

ปาสกาลได้คิดหลักตรรกะขึ้นเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “คำเดิมพันของปาสกาล” (Pascal’s Wager) ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้

ข้อแรก ถ้าชายคนหนึ่งมีความเชื่อในพระเป็นเจ้า เมื่อเขาตายไปแล้วค้นพบว่าไม่มีพระเป็นเจ้า เขาก็ไม่เสียประโยชน์อะไรในเวลาที่เขามีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้ว แต่ถ้าพระเป็นเจ้ามีอยู่จริง และชายคนนั้นเชื่อในพระเป็นเจ้า เขาก็จะได้รับรางวัลในเวลาที่เขาตายไปแล้ว (คือการได้อยู่ในสวรรค์ชั่วนิรันดร์)

ข้อต่อมาคือ ถ้าชายคนหนึ่งไม่เชื่อในพระเป็นเจ้า เมื่อเขาตายไปแล้วพบว่าไม่มีพระเป็นเจ้า เขาก็จะไม่ได้ประโยชน์อะไรในเวลาที่เขามีชีวิตอยู่และในเวลาที่เขาตายไปแล้ว แต่ถ้าชายคนนั้นไม่เชื่อในพระเป็นเจ้า ในเวลาที่มีชีวิตอยู่เท่ากับเขาดูหมิ่นพระเป็นเจ้า เมื่อตายไปแล้วพบว่ามีพระเป็นเจ้าจริง และได้พบกับพระองค์ เขาก็จะสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง (ต้องสูญเสียพระเป็นเจ้าและไปอยู่ในนรกชั่วนิรันดร์)

ปาสกาลเชื่อว่าการเชื่อในพระเป็นเจ้าและความกลัวนรกนั้น ไม่ได้ทำร้ายหรือทำความเสียหายให้กับผู้ที่มีความเชื่อ แต่จะทำให้เขายำเกรงพระเป็นเจ้าและทำความดีเพื่อพระองค์ในเวลาที่มีชีวิตอยู่ และเมื่อตายไปก็จะได้รับรางวัลในสวรรค์ แต่ผู้ที่ไม่เชื่อต่างหากที่จะได้รับอันตรายและมีความเสี่ยงอย่างมาก นั่นคือ เสี่ยงที่จะต้องอยู่ในนรกชั่วนิรันดร์ ดังนั้น จึงเป็นการฉลาดกว่าที่จะเชื่อในพระเป็นเจ้าและกลัวนรกในเวลาที่มีชีวิตอยู่นี้

ในเรื่องความเชื่อเรื่องพระเจ้า เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดมากกว่า แนวคิดของกามูสมีความแตกต่างจากแนวคิดของปาสกาล ในงานเขียนเรื่อง “คำเดิมพันของปาสกาล” (Pascal’s Wager) ซึ่งปาสกาลกล่าวว่าพระเจ้านั้นมีจริงหรือไม่จริงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น หากเราเดิมพันว่าพระเจ้านั้นมีอยู่จริง และค้นพบภายหลังว่าเราถูกต้องเราก็จะมีความสุขชั่วนิรันดร์ (Eternal Bliss) เป็นการตอบแทน หาก

พระเจ้าไม่มีจริง เราก็ไม่เดือดร้อนอะไร แนวคิดนี้ กามูสไม่เห็นด้วยและมองว่าเป็นความพยายามหนีจากความไร้เหตุผล

๒.๓.๓.๒ เซอเรน เคียร์เคอเกอร์

เซอเรน เคียร์เคอเกอร์ (Søren Kierkegaard, ค.ศ. ๑๘๑๓-๑๘๕๕) นักปรัชญาชาวเดนมาร์กที่หลายคนยกย่องให้เขาเป็นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมคนแรก ปรัชญาของเคียร์เคอเกอร์เป็นปรัชญาอัตถิภาวนิยมประเภทเทวนิยมเขาได้เริ่มแนวคิดแบบอัตถิภาวนิยมด้วยการเสนอว่า ปรัชญาชีวิตต้องเป็นปรัชญาแห่งอัตถิภาวะ คือ การพิจารณาสถานะอันแท้จริงในขณะนี้ของตนเองไม่ใช่การแสวงหาสิ่งอื่นหรือในที่อื่น เคียร์เคอเกอร์ถือว่าเราต้องรู้ตัวเองก่อนที่จะรู้สิ่งอื่นใดทั้งหมด ปรัชญาที่ให้ความจริงในสภาพปัจจุบันนี้ก็คือ ปรัชญาที่ได้มาจากใช้ความพินิจพิจารณาของจิตใจในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงจนเกิดรู้อัตถิภาวะของตนเอง

เคียร์เคอเกอร์กล่าวถึงการดำรงชีวิตว่า การดำรงชีวิตต้องเผชิญกับความวิตกกังวล คนที่หมดลมหายใจเท่านั้นจึงจะไม่วิตกกังวล สำหรับคนที่มีลมหายใจอยู่ แต่ไม่มีความวิตกกังวล เป็นผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่เสมือนคนที่ละเมอหลับใหลอยู่ มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยความวิตกกังวล เขาแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ปัญหาที่สำคัญของมนุษย์คือการขาดความปรารถนาและความตั้งใจมุ่งมั่น มิใช่ขาดความรู้ทางเทคโนโลยี เคียร์เคอเกอร์มีความสนใจค้นหาความจริงทางวิทยาศาสตร์จากพื้นฐานของมนุษย์นิยม เขาเชื่อว่าการค้นหาความจริงที่เป็นปรัวิสัยอย่างบริสุทธิ์มักขาดคุณธรรม วิทยาศาสตร์ที่ปราศจากการเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งอื่นๆ เป็นเพียงมายา เพราะวิทยาศาสตร์โดยตัวของมันไม่สามารถให้ความจริงได้

เขาได้เขียนหนังสือหลายเล่ม เช่น The Concept of Dreal and Either/Or ซึ่งกล่าวถึงความคับข้องใจและปัญหาเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เคียร์เคอเกอร์มองว่าบุคคลมีความปรารถนาที่จะเป็นนิรันดร์เช่นเดียวกับพระเจ้า แต่ต้องอยู่กับความจริงที่ว่า ตนเองมีชีวิตอยู่เพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไป บุคคลจะลี้มธรรมชาติอันไม่เป็นนิรันดร์ของตนเองและติดข้องอยู่กับปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในการดำรงชีวิต ในวัยผู้ใหญ่ การตระหนักรู้เกี่ยวกับขอบเขตจำกัดของตน และเขาต้องจมอยู่กับความระทมทุกข์ และความหวาดกลัวต่อผลที่จะเกิดขึ้น ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ เคียร์เคอเกอร์สนใจ หากปราศจากประสบการณ์เหล่านี้ บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติและไม่ต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับทางเลือกและเสรีภาพโดยตรง การที่ต้องเผชิญกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนาเกี่ยวกับการระของการเป็นมนุษย์เป็นจุดที่เคียร์เคอเกอร์สนใจ

สิ่งที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ก็คือความกลัวและความกังวลใจ (Anxiety) เคียร์เคอเกอร์กล่าวว่าความกลัวไม่มีสาระัตถะในตัวเอง (Essential) หมายความว่ามีความเป็นที่สิ้นสุด ความกลัวเป็นจินตนาการที่ถูกสร้างขึ้นในมิติทางสังคม เป็นวาทกรรมทางการเมืองประเภทหนึ่ง และ

ทำให้เรารู้สึกว่าอยู่ภายใต้อิทธิพลของความกลัวเหล่านั้น ทั้งๆ ที่ปัจเจกชนสามารถก้าวข้ามหรืออยู่เหนือความกลัวเหล่านั้นได้ ถ้าเราพร้อมเผชิญหน้ากับมัน แนวคิดนี้คล้ายกามูสเรื่องการยอมรับความจริงและการเผชิญหน้า

ส่วนเรื่องความกังวลใจ เคียร์เคอกอร์อธิบายว่า ได้แก่ ความสับสนในจิตใจของมนุษย์เอง อันเป็นความรู้สึกที่อธิบายไม่ได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ความไม่เข้าใจในชีวิตของตนเอง เพราะเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ได้จึงทำให้เกิดความกังวลใจ นี่ก็คือความไร้เหตุผลในอีกรูปแบบหนึ่ง ความกังวลใจมีผลต่อมนุษย์ในทางลบและทางบวก บางคนอาจจะยอมพ่ายแพ้แก่ความกังวลใจ จึงท้อแท้ต่อชีวิตหรือปล่อยชีวิตไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา แต่บางคนอาศัยความกังวลใจตัดสินใจกระโดดจากภาวะกังวลขึ้นไปสู่ภาวะที่สูงกว่า แล้วความกังวลใจก็จะหายไป นั่นคือ ชั้นของศาสนา เคียร์เคอกอร์กล่าวว่านี่เป็นขั้นที่ดีที่สุดแล้ว ศาสนานั้นเป็นแนวทางเดียวที่ช่วยแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง แนวทางแห่งพระเป็นเจ้า ศาสนาที่แท้จริงอยู่ที่พระเยซูเจ้าเองที่นำความรอดมาสู่เรา พระองค์เองมาอยู่กับเราในชีวิตประจำวันที่เราอยู่ในโลกนี้

ดังนั้น อัครวินแห่งศรัทธาในความหมายของเคียร์เคอกอร์ก็คือ ปัจเจกชนผู้ศรัทธาในแนวทางของตนเอง มีการตัดสินใจและการยอมรับในตนเองในระหว่างที่กระทำ ตระหนักรู้ว่าตนเป็นอิสระที่จะเลือก การเลือกของเขาไม่ได้ถูกบังคับ หรือเป็นเพราะเหตุใดผลักดัน แต่เป็นเพราะศรัทธาเท่านั้น จึงจะแสดงถึงความหมายของการดำรงอยู่ได้มากที่สุดของปัจเจก ซึ่งกามูสวิจารณ์เคียร์เคอกอร์เรื่องการเชื่อในพระเจ้าด้วยเหตุผลเดียวกับการวิจารณ์ปาสกาลว่าเป็นความพยายามหนีจากความไร้เหตุผล

กามูสไม่ยอมรับเรื่องก้าวกระโดดของความศรัทธา (The Leap of Faith) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในแนวคิดของเคียร์เคอกอร์ “แต่ความขัดแย้งในตัวเองเกิดขึ้น เราต้องอาศัยความกล้าเพื่อที่จะยอมรับความไร้เหตุผลเป็นเหตุผลของสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ความกล้านี้เรียกว่าความกล้าแห่งศรัทธา ” ความขัดแย้งนี้เป็นหัวใจของแนวคิดของเคียร์เคอกอร์ “ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การทำความเข้าใจคริสต์ศาสนา แต่เป็นการทำความเข้าใจว่า คริสต์ศาสนาเป็นสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ ” ตรงจุดนี้เราจะเห็นได้ชัดว่ามีความขัดแย้งมูลฐานที่เป็นแก่นของแนวคิดของทั้งสองแนวคิด

สำหรับเคียร์เคอกอร์ ความขัดแย้งสูงสุดคือข้อเท็จจริงที่พระเจ้าเกิดมาเป็นมนุษย์ “ความไร้เหตุผล ” คือ การที่ความจริงนิรันดร์ได้อุบัติขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่พระเจ้ามืดตัวตนขึ้น ได้เกิด ได้เติบโต และอื่นๆ ได้มีตัวตนขึ้นเฉกเช่นมนุษย์คนอื่นๆ ทว่าไป และค่อนข้างไม่มีอะไรแตกต่างจากคนอื่นๆ ” เคียร์เคอกอร์กล่าวว่านี่เป็นความขัดแย้งอย่างหนึ่ง เพราะภาษาทางเหตุผลนิยมไม่อาจเข้าถึงการมีตัวตน เมื่อใดที่เราตระหนักว่ามนุษย์ไม่ใช่เพียงสิ่งที่คิดได้ (Res Cogitans) แต่เป็นสิ่งที่มีชีวิต มี

ความปรารถนา มีความรู้สึกด้วย เมื่อนั้นศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ “ในความเข้าใจของมนุษย์ เป็นหน้าที่ที่เราต้องเข้าใจว่ามีบางสิ่งที่เราไม่อาจเข้าใจได้ และรู้ว่าสิ่งเหล่านั้นคืออะไร”

เราจะเห็นว่าทั้งเคียร์เคอกอร์และกามูส์แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งคือความไร้เหตุผล ซึ่งทั้งสองคนได้มีมุมมองที่ต่างกัน กามูส์ไม่ยอมรับความศรัทธาในแบบของเคียร์เคอกอร์ ขณะเดียวกัน กามูส์ก็ได้เห็นแย้งกับเคียร์เคอกอร์ ในเรื่องแนวคิดพระเจ้าในร่างมนุษย์ (God-Man) เขากล่าวในคำกล่าวในอาราม Monastery of Latour-Maubourg ว่า “ข้าพเจ้าต้องการประกาศตนว่า ด้วยความรู้สึกที่ข้าพเจ้าไม่รู้สัจธรรมความจริงหรือสารใดๆ จากพระเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่อาจเริ่มจากการถือว่าความจริงทางคริสต์ศาสนาเป็นเรื่องลวง เพียงแต่ข้าพเจ้าไม่อาจยอมรับมันได้เท่านั้น ” นอกจากนี้ในเรื่องมนุษย์ขบถ (L'Homme Révolté, ๑๙๕๑) เขากล่าวว่าพระเยซูคริสต์มาเพื่อไขข้อสงสัยสองข้อของกลุ่มต่อต้านนั่นคือ เรื่องความทุกข์และความตาย นอกจากนี้แนวคิดของกามูส์ก็ไม่ต่างกับเคียร์เคอกอร์ที่ว่าเหตุผลไม่สามารถนำมาอธิบายการมีตัวตนอยู่

๒.๓.๓.๓ เลโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy)

เลโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy, ค.ศ. ๑๘๒๘-๑๙๑๐) นักเขียนชาวรัสเซียผู้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวรัสเซียในศตวรรษที่ ๑๙ ประกอบด้วยตัวละครมากหน้าหลายตา และเหตุการณ์ที่หลากหลาย มีผลงานที่เป็นที่รู้จักกันดีเช่น สงครามและสันติภาพ และ อันนา คาเรนินา ตอลสตอยพยายามค้นหาความเข้าใจอย่างรอบด้านในความหมายของชีวิต ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเรียกว่าพระเจ้า สัจธรรม หรือความสุข เขาเป็นผู้หนึ่งที่ได้ให้ความหมายของชีวิตโดยเขียนไว้ในหนังสือ “คำรับสารภาพ” (A Confession^{๓๔}) ว่าชีวิตนั้นไร้เหตุผล ปัญหาข้อหนึ่งของตอลสตอยคือ ถึงแม้จะร่ำรวย แข็งแรง เป็นที่ชื่นชม และเป็นที่รักในสังคม แต่เขากลับมองชีวิตของตนเป็น “กลวงโง่ง ไร้แก่นสาร ไร้ที่ใครสักคนแลถึงเขา”^{๓๕} (เช่นเดียวกับที่โซเฟนเฮาเออร์อธิบายว่าชีวิตมนุษย์เป็น “ความผิดพลาด” อย่างหนึ่ง) เหตุผลที่ตอลสตอยมีโน้ตค้นเช่นนี้เพราะตลอดเวลาที่เขาเฝ้าถามคำถาม “ทำไม” เขา กลับไม่เคยได้คำตอบเลยสักครั้ง คำตอบของคำถาม “ทำไม” นี้ อาจเป็นความหมายของชีวิตใช่หรือไม่ หรือแท้จริงชีวิตนั้นไร้เหตุผล

แม้ว่า ตอลสตอยประสบความสำเร็จในการเป็นนักเขียน แต่เขาคิดฆ่าตัวตาย เพราะความสงสัยว่าพระเจามีจริงหรือไม่ คำสอนของคริสต์ศาสนาให้ความหมายของชีวิตในแง่มุมที่มนุษย์ต้องสร้างความดีเพื่อชีวิตหลังความตาย แต่ถ้าไม่มีพระเจ้าการสร้างความดีจะมีความหมายได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งที่

^{๓๔} Leo Tostoy, *A Confession*, translated by David Patterson, (New York: W. W. Norton, 1983), p. 26-75.

^{๓๕} Ibid., p. 344.

มนุษย์ต้องประสบคือ ความตายและทุกอย่างก็ต้องสูญสลายไป แต่เมื่อตอลสตอยกลับมามีศรัทธาในพระเจ้า เขาเกิดความหวังและมีกำลังใจในการดำรงชีวิตอย่างเปี่ยมล้น แสดงว่าตอลสตอยได้นำพระเจ้ามาสร้างความหมายให้กับชีวิต ตอลสตอยกล่าวว่า

ศาสนาคืออะไร และก่อกำกับด้วยสาระสำคัญอะไรบ้าง ...คำนิยามของศาสนาคือ สัมพันธภาพที่มนุษย์สามารถสถาปนาขึ้นกับพระเจ้าอย่างสอดคล้องกับเหตุผลและความรู้ร่วมสมัย และคือสิ่งที่ผลักดันมนุษย์ไปสู่เป้าหมายแห่งชะตากรรมของเขา...การสถาปนาความสัมพันธ์กับพระเจ้านั้น จะทำให้มนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมด สัมพันธภาพนี้จะก่อให้เกิดเป้าหมายในชีวิตมนุษย์...การรวมเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งสูงสุดและการมีเหตุผลที่สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขที่สมบูรณ์นั้นคืออุดมคติที่มนุษย์เฝ้ารอ ... การมีตัวตนของมนุษย์เป็นสิ่งมีอาจพิสูจน์ได้ ด้วยเหตุนี้ความหมายของชีวิตคือภาวะแห่งความสำเนียงถึงความไม่สิ้นสุดที่รวมขอมกับความสิ้นสุด ภาวะเช่นนี้เป็นที่ยอมรับของเหตุผลตามระดับความเข้าใจของผู้คนร่วมสมัย^{๓๖}

ความรู้เหตุผลเป็นปัญหาของตอลสตอยหรือไม่ หรือเขาควรเชื่อคำแนะนำของเนเกลแล้วทำตัวประชดชีวิตให้มากขึ้น ดูเหมือนว่าส่วนหนึ่งของปัญหาของเขาคือ การที่เขา มองไม่เห็นสารัตถะของกิจกรรมที่เขาเคยมีอย่างมีความสุขก่อนหน้านี้ เช่นการเขียนหนังสือหรือการดูแลฟาร์ม อย่างไรก็ตาม เขาพบว่ามุมมองเกี่ยวกับความหมายของชีวิตเขาทำให้เขาไม่สามารถใช้ชีวิตปกติ ทำสิ่งที่เขาเคยทำได้อีกต่อไป เมื่อเขามองชีวิตจากมุมมองของคนนอก เขาต้องการเหตุผลอ้างอิงใหม่เพื่อที่เขาจะสามารถมองเหตุการณ์ในชีวิตอย่างจริงจังได้อีกครั้ง เขาพบสิ่งนี้จากศรัทธา (Faith) ศรัทธาว่าชีวิตมีสารัตถะอยู่จริง แม้สารัตถะนั้นจะไม่ปรากฏชัดให้เราเห็นก็ตาม

ความเชื่อของตอลสตอยซึ่งเปรียบเทียบกับชีวิตทุกข์ยากของมนุษย์ในเมืองแต่ขาดศรัทธากับชีวิตสุขสงบของชาวนาเรียบง่ายผู้มีศรัทธา ความรู้เหตุผลเป็นผลอันหลีกเลี่ยงไม่ได้จากอเทวนิยม (Atheism) และหนทางหลีกเลี่ยงความรู้เหตุผล ก็คือการเชื่อในพระเจ้าและความเป็นอมตะ (Immortality) ทั้งสองประการเป็นสิ่งจำเป็นต่อปัจเจก และหากมีทั้งคู่ ก็เพียงพอที่จะทำให้ชีวิตมีความหมายและมีคุณค่า

ในเบื้องต้น คำอ้างนี้ฟังดูไม่น่าเชื่อถือเพราะแน่นอนว่า ผู้ไม่นับถือพระเจ้าบางคนก็สามารถหาความหมายในชีวิต และเห็นจุดหมายในการทำสิ่งต่างๆ ได้ ดังนั้น เราจะกล่าวได้อย่างไรว่าผู้ไม่นับถือพระเจ้าไม่มีทางมีความหมายและจุดหมาย คำตอบของตอลสตอยคือ ความแตกต่างระหว่าง

^{๓๖} ลีโอ ตอลสตอย, คำสารภาพ, แปลโดย อัครนิ มุลเมฆ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑-๓๒.

จุดหมายและความหมายสองประเภทที่นักปรัชญาส่วนใหญ่อ้างถึง แม้ว่าแต่ละคนจะใช้ศัพท์บัญญัติของตัวเอง ความแตกต่างสองประเภทยังได้แก่

ปรัวิสัย (Objective) ความหมายสูงสุด (Ultimate) หรือเชิงอันตวิทยา (Teleological) คือ ความหมายที่ชีวิตเราควบคุมไม่ได้

อัตวิสัย (Subjective) ความหมายของฉัน (Meaning-For-Me) หรือเชิงคุณวิทยา (Axiological) คือความหมายที่ เรามอบให้ชีวิต

เราสามารถเห็นภาพความแตกต่างระหว่างความหมายสองประการนี้ได้เป็นอย่างดี ผ่านชีวิตของซีซีฟัส ซึ่งไม่มีความหมายทั้งสองประเภท สมมติว่า ถ้าเทพเจ้ามอบยาที่ทำให้ซีซีฟัสพลันรู้สึกขึ้นมาว่าการพลัดถิ่นเป็นกิจกรรมที่เติมเต็มชีวิตได้ดีที่สุด ชีวิตของเขาก็จะมีความหมายเชิงอัตวิสัย แต่ไม่มีความหมายเชิงปรัวิสัย เขายังพลัดถิ่นก่อนเดิมขึ้นภูเขารอบแล้วรอบเล่าอยู่เรื่อยไป ในทางกลับกัน ถ้าเขาสามารถพลัดถิ่นจำนวนมากขึ้นเขา แล้วสร้างวิหารขึ้นมา ชีวิตของเขาก็จะมีความหมายเชิงปรัวิสัย แต่ในที่สุด เมื่อเขาสร้างวิหารเสร็จ เขาก็จะเบื่อ ชีวิตก็จะไม่มีความหมายในเชิงอัตวิสัย

หากปราศจากพระเจ้าและความเป็นอมตะแล้ว ชีวิตก็จะไม่มีความหมายสูงสุดหรือไม่ คำตอบน่าจะเป็นข้อเท็จจริงที่ว่าพวกเรารวมทั้งจักรวาลล้วนต้องตาย ซึ่งจะหมายความว่าที่สุดแล้ว “ก็ไม่มีเหตุผล (สาระ) อะไรเลย” จึงไม่มีความหมายและจุดหมายสูงสุด นี่คือ ความน่ากลัวของมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ เพราะเราจบลงในความว่างเปล่า โขเพนเฮาเออร์ก็ตั้งประเด็นคล้ายกัน คือ เนื่องจากชีวิตเรามีจำกัด “เวลา ทำให้เกิดคุณค่าของทุกสิ่ง และกลับทำให้สิ่งเหล่านั้นไร้ความหมาย แล้วสิ่งเหล่านั้นก็เสียคุณค่าที่แท้จริงไป” นอกจากนั้น การตีความงานวรรณกรรมเรื่อง “นิทานตะวันออก” ของ ตอลสตอยยังบอกเป็นนัยว่าความตายก็มีบทบาท การที่ซีกวันหนึ่งเราต้องหล่นลงไปปากมังกรนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับการดำเนินไปของเวลาซึ่งมีหนูดำและหนูขาวเป็นสัญลักษณ์ แสดงให้เห็นว่ามฤตภาพ (Mortality) ทำให้ชีวิตเราไร้ความหมาย ดังนั้น ความเป็นอมตะจึงจำเป็นต่อความหมายและจุดหมายในเชิงปรัวิสัย

ความเป็นอมตะนั้นเพียงพอหรือไม่ที่ทำให้เกิดความหมาย หากการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่ไม่ได้เป็นอมตะไม่มีความหมายและจุดหมาย การเป็นอมตะจะช่วยแก้ไขสถานการณ์นั้นได้หรือไม่ ผู้วิจัยคิดว่าไม่เพียงพอ หากเรามองดูตัวอย่างถึงชีวิตอันไร้ความหมายของซีซีฟัสผู้เป็นอมตะ

เรื่องราวจากคัมภีร์ไบเบิลอาจให้ความหมายเชิงอัตวิสัยแก่ชีวิตเราได้ โดยแจกแจงเรื่องราวให้ปฏิบัติตาม กล่าวคือ เราสามารถใช้เรื่องราวชีวิตของพระเยซูคริสต์เป็นพิมพ์เขียวในการสร้างความหมายให้เหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตของเราเอง เนื่องจาก เราเชื่อว่าพระเยซูคริสต์มีชีวิตต่อบนสวรรค์

การที่เราจะประยุกต์ใช้คำอธิบายนี้กับชีวิตเราได้ เราจะต้องมีชีวิตต่อบนสวรรค์เช่นกัน เราอาจถือข้อความนี้เป็นข้อโต้แย้งว่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอมตะนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้ชีวิตเรามีความหมาย อย่างไรก็ตามยังมีเรื่องราวอื่นๆ อีกมากมายที่เราอาจเลือกมาใช้ให้ความหมายแก่ชีวิต ดังนั้น จึงหมายความว่า พระเจ้า และความเป็นอมตะ ไม่ใช่เรื่องราวที่เป็นความหมายของชีวิตเสมอไป

ตอลสตอยพบคำตอบของเขาจากศรัทธา ศรัทธาซึ่งเขาเองก็รับรู้ว่า “ไม่เป็นเหตุเป็นผล” หรือคำตอบคือ เราควรเชื่อว่ามีบางสิ่งที่มีขอบุद्धหมายให้ชีวิตเรา และเราก็ตระหนักและยอมรับว่า จุดหมายนั้นเป็นจุดหมายที่มีคุณค่ามากที่สุด การประเมินคุณค่าใหม่ของระบบคุณค่าทั้งหมด (Transvaluation of All Values) อย่างแท้จริง ซึ่งเกิดจากแง่มุมการมุ่งเป้าหมายในชาติหน้า (Otherworldliness) ของศาสนา มันไม่ใช่การประเมินคุณค่ายอตมนุษย์ในจินตนาการใหม่ หากแต่เป็นศรัทธาอันเรียบง่ายของมนุษย์ทั่วไป กระนั้น ก็เป็นศรัทธาที่ไม่มีใครจำเป็นต้องถูกกีดกัน แม้จะเป็นอัจฉริยะมาจากไหนก็ตาม เว้นเสียแต่ว่าเขาจะแยกตัวเองออกมา เห็นได้ชัดว่า ตอลสตอยเป็นอัจฉริยะคนหนึ่งที่ไม่แยกตัวออกมา อย่างไรก็ตามยังมีผู้มองเห็นต่างออกไป เช่นนักวรรณกรรมอีกคนหนึ่ง ซึ่งไม่โน้มเอียงเข้าหาศรัทธา คือจอร์จ เบิร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw, ค.ศ. ๑๘๕๖-๑๙๕๐) นักเขียนบทละครชาวไอริช ได้กล่าวไว้ว่า “ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ศรัทธามีความสุขกว่าผู้เคลือบแคลงนั้น ไร้สาระไม่ต่างกับการที่คนเมามีความสุขกว่าคนสร้าง สุขอันเกิดจากความมกมายนั้นราคาถูกแต่อันตราย”

๒.๓.๔ มโนทัศน์แบบโลกียมนุษย์นิยม

แนวคิดนี้เชื่อว่าไม่มีความหมายสูงสุดในเรื่องของจักรวาลหรือในเรื่องชีวิตมนุษย์ ขึ้นส่วนต่างๆ ในชีวิตของเราสามารถประกอบเป็นรูปแบบได้หลายอย่าง ที่ทำให้ชีวิตน่าสนใจและน่าพอใจ โดยไม่ต้องมีเพียงภาพเดียวที่ระบุไว้ เราต่างจะต้องทำให้สมบูรณ์ นักปรัชญาเหล่านี้เชื่อว่าชีวิตมีคุณค่าในลักษณะที่ความหมายเล็กๆ ที่เกิดจากการค้นพบและสร้างขึ้นในทางเดินของการมีชีวิตอยู่ เราจะมีชีวิตที่มีความหมาย ถ้าเราต่างคนต่างเจอความหมายในชีวิตของเราเอง ในขณะที่มโนทัศน์แบบศาสนาและอภิปรัชญาบอกว่าชีวิตของเราจะมีความหมายต่อเมื่อเราเจอความหมายสูงสุดของชีวิต

ตรงกันข้ามกับตัวอย่างแบบเกมต่อภาพ ซึ่งให้มีภาพสมบูรณ์หนึ่งภาพ ในการที่เราจะเอาชิ้นส่วนต่างๆ ในชีวิตมารวมกัน มโนทัศน์แบบโลกียมนุษย์นิยมกลับใช้ตัวอย่างของการประกอบภาพโมเสก ชีวิตของเราที่ประกอบด้วยจังหวะและประสบการณ์ที่เหมือนกับชิ้นส่วนหลากสีกลายเป็นภาพโมเสก ประสบการณ์ทั่วไปของการเกิดมิตรภาพ ความรัก ผิดหวัง อาชีพ และความตาย เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับทุกคน ประสบการณ์แต่ละเรื่องมีความหมายเฉพาะของแต่ละคน ชิ้นส่วนต่างๆ เหล่านี้เราพยายามที่จะประกอบให้เป็นรูปแบบที่มีความหมาย ดังนั้น เราทุกคนกำลังทำโครงการที่จะทำให้

ชีวิตของเรากลายเป็นงานศิลปะที่มีรูปแบบของตัวเอง ไม่ใช่ระบบที่เลียนแบบมา ถึงแม้ว่าจะมีข้อคล้ายคลึงกันหลายอย่าง เนื่องจากมีชีวิตที่แตกต่างกัน เราทุกคนกำลังสร้างภาพเฉพาะของตัวเอง นักปรัชญาร่วมสมัยชาวอเมริกัน ริชาร์ด เทย์เลอร์ (Richard Taylor, ค.ศ. ๑๙๑๙-๒๐๐๓) กล่าวว่า ความหมายของชีวิตมาจากรากฐานตัวเราเอง และได้มาจากภายนอก ซึ่งมีความสวยงามและถาวร มากกว่าสวรรค์ใดๆ ที่มนุษย์จะเคยใฝ่ฝันและอยากได้

ปรัชญาความไร้เหตุผลเป็นความเข้าใจเชิงปรัชญาถึงความหมายของการเป็นมนุษย์ว่าคืออะไร ความหมายของการมีชีวิตอยู่หรือการมีชีวิต รวมถึงปัญหาเรื่องเสรีภาพซึ่งเป็นปัญหาหลักทางอภิปรัชญาที่มีข้อโต้แย้งกันมายาวนาน และเป็นปัญหาที่นักปรัชญาทั้งหลายพยายามค้นหาความจริงว่าแท้จริงแล้วมนุษย์มีอิสระหรือเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกกระทำการต่างๆ ด้วยเจตนาของตัวเองโดยไม่ต้องขึ้นกับพระเจ้าหรือกฎเกณฑ์ใดๆ

แนวคิดอัตถิภาวนิยมเป็นแนวคิดแบบจินตนิยม (Romanticism) นั่นคือ เน้นถึงการหาความเป็นจริงภายในตัวมนุษย์เอง สิ่งหนึ่งที่นักปรัชญาแนวคิดนี้พยายามค้นหาคือเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก เจตจำนง สำนึกความเป็นตัวเอง หรือสิ่งใดก็ตามที่ไม่ใช่กรอบของเหตุผลเหมือนกับนักปรัชญาสายเหตุผลนิยม และไม่ใช่กรอบของนักเทวนิยม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และวิพากษ์นักคิดเหล่านี้ต่อปรัชญาความไร้เหตุผลของกามูส์ ดังนี้

๒.๓.๔.๑ ฟรีดริช นิทเชอ

ฟรีดริช นิทเชอ (Friedrich Nietzsche, ค.ศ. ๑๘๔๔-๑๙๐๐) นิทเชอจัดอยู่ในกลุ่มอัตถิภาวนิยมซึ่งถือว่าส่วนตัวหรือสิ่งเฉพาะสำคัญกว่าส่วนรวมหรือสิ่งสากล อีกนัยหนึ่งก็ให้ความสำคัญความรู้สึกหรือความพอใจส่วนตัวมากกว่าเหตุผลหรือระเบียบกฎเกณฑ์ เขาได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์ลำพังเท่านั้นที่อยู่ในโลกที่ไร้เหตุผล (Man alone in irrational world) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของกามูส์

วิธีหนึ่งที่เราจะสามารถเข้าใจว่านิทเชอทำลายความจริงสูงสุดได้อย่างไรเราต้องเข้าใจผ่านข้อความสั้นๆ ใน Beyond Good and Evil: Prelude to a Philosophy of the Future (๑๘๘๖) ที่ตั้งข้อสงสัยต่อข้อเสนอของ คานต์ (Kant, ค.ศ. ๑๗๒๔-๑๘๐๔) นักปรัชญาชาวเยอรมัน ว่า ถึงเวลาแล้วที่คำถามของคานท์ที่ว่า “คำตัดสินแบบสังเคราะห์จะมีลักษณะก่อนประสบการณ์ได้อย่างไร ” จะต้องแทนที่ด้วยคำถามที่ว่า “ทำไมการเชื่อในคำตัดสินดังกล่าวจึงเป็นเรื่องจำเป็น ” กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งคือ ถึงเวลาแล้วที่จะสนใจว่าเหตุใดการตัดสินดังกล่าวจึงต้องเชื่อว่าเป็นจริงเพื่อที่จะปกป้องสัจ (Being) อย่างพวกเรา

คำศัพท์แยกโลกออกเป็นสองส่วนคือ Noumena และ Phenomena ในส่วนแรกเป็นโลกที่แท้จริง หรือคือบางสิ่งบางอย่างที่เหตุผลและจินตนาการของมนุษย์บอกว่าเป็นฐานรองรับความจริงแห่งโลกปรากฏ ในแง่นี้มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่คิดถึงสิ่งที่เป็นอูตรภาวะ (Transcendence) ได้ อย่างไรก็ตามตามเนื้อหาของความจริงดังกล่าวไม่สามารถบอกได้ว่าคืออะไรกันแน่ ในขณะที่โลกปรากฏอย่าง Phenomena นั้นเป็นโลกของสิ่งต่างๆ ที่เคลื่อนที่เปลี่ยนแปลงและเป็นสาเหตุแห่งกันและกัน

จากคำกล่าวของนิตเชอ นั้น Noumena นั้นไม่ดำรงอยู่จริงเป็นเพียงความเชื่อว่ามีจริงของมนุษย์เท่านั้น แต่สิ่งที่หาได้จนเป็นความจริงนั้นเป็นเพียงเรื่องเหลวไหลไร้สาระ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ใช่ นิตเชอไม่เชื่อว่าความจริงดำรงอยู่ แท้จริงแล้วยังมีความจริงอยู่ แต่เป็นความจริงที่ลึกลับเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวและไม่นิ่งตายตัว ความจริงดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการปฏิเสธความจริงที่นิ่งตายตัวอย่างที่ปรัชญาโบราณหนั้นเอง

แท้จริงแล้วความจริงสูงสุดที่มนุษย์ทักท้วงเอาว่ามีนั้น มาจากการใช้ภาษาของมนุษย์ ธรรมชาติของภาษาสามารถสร้างสิ่งที่ไม่มีให้มันขึ้นได้หรือแม้แต่สามารถสร้างกระบวนการเข้าใจโลกในบางลักษณะได้ เช่น เราเรียกกระบวนการแห่งเหตุผลว่า “จิต” และสิ่งที่ตรงกันข้ามว่า “กาย” ทั้งที่จริงๆ แล้วจิตอาจจะไม่ดำรงอยู่ต่างหาก หรือแม้แต่ไม่ดำรงอยู่เลยก็เป็นได้ หรือเมื่อเราบอกว่าเสื้อสีเขียว เรามักจะเข้าใจไปว่าประโยคนี้นี้ประธานคือเสื้อและมีกริยาวิเศษณ์คือสีเขียว แต่ในความเป็นจริงแล้วเรารู้โลกทั้งสองอย่างพร้อมกันโดยไม่แยกแยะ ในแง่นี้ภาษาทำให้สิ่งที่ไม่มีให้มันขึ้นและทำการกำหนดวิธีคิดของมนุษย์

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว นักปรัชญานับตั้งแต่เพลโตก็ได้ใช้ภาษาสร้างความจริงที่นิ่งคงตัว เพื่อสร้างความจริงที่ไม่มีจริง ให้มีจริง ดังเช่นความจริงสูงสุด ทำให้มนุษย์อยู่ห่างจากความจริงที่ลึกลับที่สำคัญความจริงที่ทำให้มันได้ด้วยภาษา จะย้อนกลับมาพบกับควบคุมมนุษย์ และสิ่งนั้นเองคือกฎจริยธรรมที่เราได้มาจากการหาความจริงในปรัชญาโบราณหนั้นเอง การทำเช่นนี้คือการกักขังมนุษย์ไว้กับความจริงที่ไม่มีจริง หากมองในแง่จักรวาลวิทยาแบบกรีก หรือแม้แต่พระเจ้าอย่างปรัชญายุคกลาง ก็คือการสร้างสรรค์ของนักปรัชญา ผ่านภาษาเพื่อใช้สิ่งที่ไม่มีจริงเหล่านี้มาควบคุมมนุษย์อย่างมีต้องสงสัย

ดังนั้น สิ่งที่นิตเชอได้มอบไว้ให้กับปรัชญาคือการปฏิเสธความจริงสูงสุด ข้อเสนอนี้ทำให้มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับความว่างเปล่าไร้ความหมาย ความหมายของมนุษย์จึงไปอยู่ที่เจตจำนงสู่อำนาจ (Will to Power) ที่พุ่งไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง มองในแง่นี้ความดำรงอยู่ของมนุษย์จึง

สามารถเป็นประเด็นในการอธิบายมนุษย์แทนที่จะเป็นความจริงสูงสุดหรือสาระที่ปรัชญาในยุคโบราณ^{๓๗}

นิทเชอได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของดาร์วินที่เสนอทฤษฎีเลือกสรรตามธรรมชาติเพื่อให้ได้พันธุ์ที่ดีและเข้มแข็งที่สุด ผู้ที่เอาชนะต่อสิ่งแวดล้อมได้เป็นผู้ที่ควรแก่การมีชีวิตอยู่ เขามองว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์มีเจตจำนงเพื่ออำนาจมากกว่าเป็นเจตจำนงเพื่อชีวิต ถ้าต้องแลกระหว่างการมีชีวิตกับการมีอำนาจ มีตัวอย่างมากมายแสดงให้เห็นว่าคนเรายอมเสี่ยงตายเพื่อจะมีอำนาจ เพราะเจตจำนงเพื่ออำนาจทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรน อำนาจในความหมายของนิทเชอในงานเขียนระยะแรก หมายถึงการเอาชนะผู้อื่น เขากล่าวว่า มนุษย์พยายามที่จะแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับคนที่เรารู้จักอยู่ตลอดเวลา “ความพยายามที่จะดีเลิศ คือ ความพยายามเอาชนะคนใกล้เคียงแม้จะชนะโดยไม่ปรากฏก็เอา หรือขอแต่เพียงให้รู้สึกในตัวเองว่าชนะก็ยังดี”^{๓๘} สำหรับในงานเขียนระยะหลัง เจตจำนงเพื่ออำนาจหมายถึงการเอาชนะตนเอง ผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงคือผู้ที่เอาชนะตนเองได้ เป็นผู้สามารถควบคุมอารมณ์และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คนที่ทำเช่นนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกรักอิสระทางจิตวิญญาณ ไม่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลของคนอื่นหรือกฎเกณฑ์ สามารถกำหนดวิธีชีวิตให้กับตนเองในการเลือกแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อบรรลุการเป็นผู้เหนือมนุษย์ เป็นผู้ที่มีศีลธรรมอย่างเป็นนาย ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตามกฎศีลธรรม หรืออะไรก็ได้ที่เขาเลือกพิจารณาแล้วที่จะกระทำตาม ในทางตรงกันข้าม มนุษย์ที่อ่อนแอเป็นผู้ที่ขาดความมั่นใจในตนเองในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิต เขากล่าวว่า “คนอุปนิสัยอ่อนแอเท่านั้นที่ไม่ชอบมีหน้าที่โดยเฉพาะ...จุดหมายของการมีชีวิตก็คือการพอใจในความเป็นตัวของตัวเอง จะพอใจเช่นนี้ได้ก็ต้องเสี่ยง เคล็ดลับของการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ที่สุดและพอใจกับชีวิตมากที่สุด”^{๓๙} ดังนั้น การดำรงชีวิตของเขาจะดำเนินตามกฎเกณฑ์โดยไม่ตั้งคำถามนั้นถือเป็นผู้ที่มีศีลธรรมอย่างเบ็ดเสร็จ เขากล่าวว่า “มนุษย์ที่ดำรงอยู่อย่างมีอิสรภาพในการเลือก จะเป็นผู้ที่สัมผัสกับศักยภาพของตนได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ผู้ที่มีเหตุผลว่าทำไมเขาจึงมีชีวิตอยู่ว่า “อะไรก็ตามที่ผ่านเข้ามา ถ้าไม่ถึงกับทำให้เขาตาย สิ่งนั้นจะทำให้เขาเข้มแข็งยิ่งขึ้น”

นิทเชอได้เน้นถึงความสำคัญของอัตวิสัยของความเป็นมนุษย์ เขาเชื่อว่าการให้ความสนใจกับความมีเหตุผลของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง และแง่มุมที่ไร้เหตุผลของธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เขาย้ำอยู่เสมอว่า พลวัตของความโกรธ ความรู้สึกผิด และความปฏิกิริยาที่บุคคลพยายามเก็บกด นิทเชอมองว่าชาวยุโรปควรจะเปิดเผยสัญชาตญาณการรังเกียจตนเองที่เก็บกดไว้ มากกว่าที่จะ

^{๓๗} รกฎ สาทรรูธ, *อัตถิภาวนิยม*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.philosophia.net/Existentialism.html> [๑ ต.ค. ๒๕๕๗].

^{๓๘} กิรติ บุญเจือ, *นิทเชอ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๙.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

แสดงวิธีการที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับอภิมนุษย์ (Superman) นีทเชอมองว่า มนุษย์จะต้องพัฒนาเจตจำนงเพื่ออำนาจของตนเองในเชิงสร้างสรรค์และมีความต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่ภาวะการณ์เป็นผู้นำด้วยการรู้จักศักยภาพที่แท้จริงภายในตน และมีชีวิตอยู่ด้วยการดำรงอยู่อย่างกล้าหาญ บุคคลจะบรรลุถึงสิ่งที่แนวคิดของนีทเชอเรียกว่า เจตจำนงเพื่ออำนาจ แม้ว่า แนวคิดของเคียร์เคอเกอร์ จะอยู่บนพื้นฐานของเทววิทยา แต่แนวคิดของนีทเชอกลับอยู่บนพลังชีวิต แต่ทั้งนี้แนวคิดทั้งสองแนวคิดเน้นธรรมชาติของบุคคลในแง่อัตวิสัยและความไร้เหตุผลซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อกามูส์

แนวคิดของนีทเชอมีอิทธิพลทางแนวคิดต่อกามูส์มากกว่าปาสกาลและเคียร์เคอเกอร์ เนื่องจากไม่มีข้อขัดแย้งในเรื่องความคิดเรื่องของจิตวิญญาณหรือพระเจ้า (Otherworldliness) นีทเชอบอกว่าพระเจ้าตายแล้วเพราะเขาต้องการต่อต้านกรอบระเบียบ จารีตของยุโรปที่อิงอยู่กับศาสนาคริสต์ ถ้าพระเจ้าตายแล้ว มนุษย์ก็สามารถค้นพบกับความยิ่งใหญ่ในการสร้างความหมายให้กับตัวมนุษย์เองได้ ถ้าพระเจ้าตายไปแล้ว มนุษย์ที่ทำเช่นนั้นได้ก็คือ อภิมนุษย์หรือผู้มีศีลธรรมแบบนาย ในขณะที่ยังมีมนุษย์อีกมากที่ยอมตกอยู่ภายใต้จารีตประเพณี ซึ่งนีทเชอเห็นว่าไร้เหตุผลหรือไร้สาระ เขาเรียกผู้คนเหล่านี้ว่าผู้มีศีลธรรมแบบทาส ซึ่งคล้ายคลึงอย่างมากกับแนวคิดของกามูส์เรื่องขบถ และการสร้างความหมายของชีวิตให้ตัวเอง

นีทเชอเสนอปัญหาปรัชญาในแนวทางเดียวกันกับ เคียร์เคอเกอร์ เขาเขียนหนังสือไว้หลายเล่มเพื่ออธิบายจุดยืนทางปรัชญาของตนเอง แต่ถึงกระนั้นก็ไม่มีเล่มไหนที่เสนอแนวคิดของเขาได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ การที่นีทเชอไม่ต้องการให้เป็นระบบเพราะเขาคิดว่าประโยคข้อความของปรัชญาจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองในแง่ของความหมาย โดยไม่ต้องพึ่งพาระบบ นีทเชอเห็นว่าระบบมาจากหลักฐานบางอย่างซึ่งตัวมันเองก็ยังไม่ได้ถูกตรวจสอบ ดังนั้น มันเป็นหน้าที่ของปรัชญาที่จะต้องตั้งคำถามต่อทุกๆ ข้อสมมติฐานและทุกๆ สิ่งที่น่าสงสัย นีทเชอพูดยุติว่า “ข้าพเจ้าขอต่อต้านการตั้งหลักฐานด้วยหลักเกณฑ์ที่ไม่มีการพิสูจน์เหล่านี้ ซึ่งพิจารณาว่า อาจเป็นอันตราย”

แม้ว่านีทเชอมีแนวคิดเหมือน เคียร์เคอเกอร์ ต่อเรื่องความไม่พอใจกับการทำปรัชญาให้เป็นระบบ แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ว่า นีทเชอเห็นว่า ระบบไม่ได้ให้ความจริงเลย แต่ เคียร์เคอเกอร์เห็นว่าระบบให้ความจริงเชิงปริวิสัย (Objective Truth) ซึ่งไม่เป็นรูปธรรมเหมือนความจริงแบบอัตวิสัย (Subjective Truth) นีทเชอเห็นว่าระบบไม่ได้ละเลยความสำคัญของปัจเจกชน แต่มันละเลยความจริง โดยที่มันละเลยการตั้งคำถามเกี่ยวกับดวงวิญญาณ และระบบให้แต่ความจริงแบบปริวิสัย ซึ่งมันไม่ใช่ความจริงเลย ซึ่งแนวคิดนี้เราจะเห็นได้ว่ากามูส์ได้รับอิทธิพลจากนีทเชอโดยปรากฏในงานวรรณกรรมของกามูส์รวมทั้งบทวิจารณ์ที่มีผู้วิจารณ์กามูส์ว่ามีแนวคิดที่ไม่เป็นระบบอีกด้วย

นิตเชอโจมตีศาสนาคริสต์ว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นอภิมนุษย์ เขากล่าวว่า อุปสรรคอันหนึ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ ศาสนาคริสต์ พระคริสต์ได้สร้างจริยธรรมของทาสขึ้น เหตุผลที่สำคัญที่ทำลายมนุษยชาติคือ การยอมแพ้ ความเมตตากรุณา การหนีเอาตัวรอด ค่านิยมของศาสนาคริสต์ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ชวนให้เราเข้าใจผิดหรือหลงผิด ว่าเป็นสิ่งดีเลิศ ความเชื่อที่มลายและความหลงผิด เป็นเครื่องขวางกั้นความคิดของเรามีให้ก้าวไปข้างหน้า การจินตนาการถึงโลกอื่นๆ ทำให้มองไม่เห็นความสำคัญของโลกนี้ ความสงสารและความเห็นอกเห็นใจเป็นคุณธรรมสำหรับคนผู้ได้รับเคราะห์กรรมและผู้ที่ยึดถือหลักศีลธรรมแบบทาส แต่สำหรับอภิมนุษย์แล้วถือว่า ความสงสารและความเห็นอกเห็นใจทำให้คนผู้ได้รับเกิดความอ่อนแอ ได้ใจ คอยรับแต่ความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นอยู่ร่ำไป

จุดประสงค์ของแนวคิดในแง่หนึ่งของเขา ถูกกล่าวไว้โดยแบล็คแฮม (Blackham) นักปรัชญาชาวอังกฤษว่า “สิ่งที่นักปรัชญาทำได้คือทำความเข้าใจสภาพสังคมและวินิจฉัยความผิดปกติของยุคสมัย และพยายามนำพาให้เกิดความเคลื่อนไหวในจิตสำนึกที่จะถ่วงดุลแนวโน้มสู่หายนะของยุคนั้น ” ผู้วิจัยเห็นว่าการวิเคราะห์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูสนั้นก็เป็นการวินิจฉัยยุคสมัยของเขาเอง และเมื่อเขาทราบความบกพร่องแล้ว เขาก็พยายามเสนอการรักษาความบกพร่องนั้นเช่นเดียวกับนิตเชอ

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่อง Eternal Recurrence ของนิตเชอ ซึ่งแสดงความไร้ความหมายของสิ่งต่างๆ รวมถึงการไร้จุดหมายในจักรวาล ดังนั้น การปรารถนาความจริงไม่สิ้นสุดด้วยความกระหายและปราศจากความหวังเป็นการบรรลุขั้นสูงสุดของการยอมรับชะตากรรม (love of faith) มีความสัมพันธ์ทางแนวคิดของกามูสอย่างมีนัยสำคัญ ในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส ที่กล่าวว่าซิซิฟัสยอมรับในชะตากรรมของเขาและในนวนิยายเรื่องคนนอก ที่กล่าวถึงความปรารถนาของเมอโซ (Meursault) ในการที่จะใช้ชีวิตอีกครั้ง กามูสได้ต่อยอดแนวคิดของตนเองที่เห็นด้วยกับแนวคิดของนิตเชอต่อเอกภพ มโนทัศน์ของเขาก็คลายคลึงกันโดยที่มีความขัดแย้งเป็นหัวใจของการยอมรับนี้ แนวคิดของนิตเชอมีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดเรื่องความไร้เหตุผลของกามูส ในบทความที่ชื่อ "ต้นอัลมอนต์" ซึ่งกามูสเขียนไว้ในช่วงปี ๒๔๘๓ ก่อนหน้าฝรั่งเศสจะตกอยู่ภายใต้การยึดครองของฮิตเลอร์มีความตอนหนึ่งกล่าวว่าทุกคนต้องช่วยกันซ่อมแซมสิ่งที่ถูกทำลายไป ทำให้ความยุติธรรมกลายเป็นสิ่งที่จินตนาการถึงได้อีกครั้งในโลกที่ดูอยู่ธรรมดามากเห็นได้ชัดนี้ ทำให้คำว่าความสุขกลับมามีความหมายอีกครั้งต่อผู้คนที่ต้องกล้ำกลืนกับความทุกข์โศกของศตวรรษนี้ ถ้าพูดตามความจริงแล้วมันเหมือนเป็นงานสำหรับอภิมนุษย์ แต่คำว่าอภิมนุษย์สำหรับผมคือสิ่งที่มนุษย์เรากระทำเป็นเวลานานจนกระทั่งสำเร็จเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของการเปรียบเทียบระหว่างนิตเชอและกามูส คือทั้งคู่หวังจะอยู่เหนือสุญนิยม (Nihilism) ใน The Will of Power นั้น นิตเชอกล่าวว่า “นักปรัชญาเชิงทดลองเช่นตัวข้าพเจ้า โดยหลักการแล้วยังคงคาดหวังว่า สุญนิยมแบบมูลฐานอาจยังเป็นไปได้ แต่ข้าพเจ้าไม่ได้

หมายความว่าเรากำลังปฏิเสธมันไปเลย หรือพยายามจะปฏิเสธมัน” ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับกามูสที่ตอกย้ำเรื่องนี้โดยกล่าวว่า “ในส่วนของความเป็นสุญนิยมของเรา ข้าพเจ้าต้องการหาเพียงเหตุผลที่จะอยู่เหนือมัน”

๒.๓.๔.๒ ฌ็อง-ปอล ซาร์ตร์

ฌ็อง-ปอล ซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre, ค.ศ. ๑๙๐๕-๑๙๘๐) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในแนวคิดอัตถิภาวนิยม นักปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของซาร์ตร์ได้แก่ เซอเรน เคียร์เคออร์ก (Søren Kierkegaard) มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เอ็ดมันด์ ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl) เขาได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญารู้นักและภาวะชีวิต และได้รับการเสนอรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ แต่เขาปฏิเสธการเข้ารับรางวัล

จากการศึกษาข้างต้น นักปรัชญาอย่างเคียร์เคออร์กและนีทเชอได้อธิบายมนุษย์โดยให้น้ำหนักแก่การดำรงอยู่เป็นหลัก ทั้งหมดนี้เป็นปฏิกิริยาต่อต้านการนำสารัตถะมาเป็นกลางในการอธิบายมนุษย์ กระนั้นก็ตามนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่าตนเองเป็นนักอัตถิภาวนิยม รวมถึงทั้งคู่ก็ได้เสนอว่าปรัชญาของทั้งสองเริ่มต้นที่การดำรงอยู่ของมนุษย์ แต่สำหรับซาร์ตร์ เขาประกาศอย่างชัดเจนว่าสำหรับมนุษย์ “ความมีอยู่มาก่อนสารัตถะ” (Existence Precedes Essence) อันหมายความว่า สำหรับซาร์ตร์แล้วการดำรงอยู่เป็นแกนกลางในการเข้าในมนุษย์ แต่ไม่ได้หมายความว่าอย่างใดว่ามนุษย์ไม่มีสารัตถะ เพียงแต่การพิจารณาเรื่องสารัตถะจำต้องยอมรับว่าตัวการดำรงอยู่เป็นเงื่อนไขในการกำเนิดสารัตถะ ไม่ใช่สารัตถะเป็นสิ่งที่ให้ความหมายต่อการดำรงอยู่

แนวคิดของซาร์ตร์คือ พระเจ้าไม่มีอยู่ (Atheism) เขาเชื่อมั่นในเสรีภาพของมนุษย์ ตามความคิดของซาร์ตร์ ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพอยู่เต็มเปี่ยมในการเลือกกำหนดบทบาทของตนเอง แต่มนุษย์จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่เขาเลือก ซาร์ตร์เชื่อมั่นว่ามนุษย์จะเลือกกระทำในสิ่งที่ดีงาม เขามีความเห็นสนับสนุนมาร์กซ์ ในการปฏิวัติสังคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า แนวความคิดของซาร์ตร์นั้นมุ่งหวังที่จะปลุกมนุษย์ให้ตื่นจากความหลงผิด และการยึดติดอยู่กับกรอบประเพณีใดๆ ที่ขัดขวางการพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของตัวอย่างสร้างสรรค์เป็นสำคัญ

ซาร์ตร์ บอกว่าโลกนี้มีภาวะ (Being) อยู่สองภาวะคือ ภาวะในตน (Being in itself) ซึ่งหมายถึงวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีจิตสำนึก และภาวะสำหรับตน (Being for itself) ซึ่งคือมนุษย์ที่มีจิตใจ วัตถุเป็นสิ่งที่ไม่มีความคิด ไม่มีจิตใจ มีความเต็มอยู่ในตนเอง คือเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น สำหรับมนุษย์ที่มีจิตที่มีความพร้อมหรือความว่างเปล่าเป็นธรรมชาติที่ถาวร ด้วยจิตที่เป็นโพรง มนุษย์จึงมีความพยายามดิ้นรนที่จะเป็นอะไรสักอย่าง เนื่องจากไม่อยากอยู่กับความว่างเปล่าของตนเอง มนุษย์จึงสร้างโครงการต่างๆ ว่าตนต้องการทำอะไร กำหนดวิถีชีวิตว่าจะทำอะไร เพื่อเติมความว่างเปล่าในจิตใจ แต่ว่าจะเติมเท่าใดมนุษย์จะยังมีความว่างเปล่า เพราะมนุษย์ไม่ใช่วัตถุที่มีความเต็มอยู่ในตัวเอง

ชาร์ตร์ กล่าวว่า “มนุษย์เป็นความปรารถนาที่ไร้ความสำเร็จ ” มนุษย์ยังไม่สามารถเติมเต็มความว่างเปล่าของตนได้ แต่มนุษย์สามารถเป็นผู้สร้างแก่นสารหรือสารัตถะให้กับตนเองภายหลัง เดิมมนุษย์เป็นเพียงผู้ที่ไม่มีอะไรเป็นสิ่งที่ว่างเปล่าจากตัวตน และมีใช้สิ่งที่มีแก่นสาร สิ่งที่เป็นแก่นของมนุษย์คือ ความมีอัตลักษณ์ มนุษย์แต่ละคนไม่ควรจะเหมือนกัน สารัตถะต่อไปคือ เสรีภาพ มนุษย์มีอิสระที่จะเลือกกระทำต่อมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่องานภาพของตนและต่อมวลมนุษยชาติ สำหรับสารัตถะข้อสุดท้ายคือการมีชีวิตที่แท้จริง มนุษย์ควรเลือกใช้ตามวิถีของตนอย่างมีเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ โดยวิถีชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการอย่างแท้จริง สำหรับชาร์ตร์ ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่ผ่านมาแล้วไม่สำคัญ บุคคลสามารถเลือกที่จะทำในสิ่งที่ต้องการ การเลือกจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลตกลงที่จะเลือกและตกลงใจที่จะรับผิดชอบ”^{๔๐}

ชาร์ตร์ไม่ใช้คำว่า “ความไร้เหตุผล ” บ่อยนักและความเข้าใจของเขาเกี่ยวกับความไร้เหตุผลอาจจะน่าฉงนใจได้น้อยกว่าของกามูส์ ชาร์ตร์ให้เหตุผลว่าหากมีพระเจ้า โลกจะไม่ไร้เหตุผลทุกอย่างในโลกมีเป้าหมาย ตามที่บทแรกของหนังสือปฐมกาลบอกกับพวกเรา แต่ถ้าคุณไม่เชื่อในพระเจ้า จะไม่มีเหตุผลใดสำหรับทุกสิ่งดำรงอยู่เลย ดังนั้น โลกในทรรศนะของชาร์ตร์ มองว่าความไร้เหตุผลในความรู้สึกละเลยไม่มีเหตุผลที่ดีที่สุดสำหรับการดำรงอยู่ เพราะโลกโดยตัวมันเองแล้วไม่มีความหมายอะไร เช่นเดียวกับชีวิตที่ไม่มีมีความหมายในตัวเองเช่นเดียวกัน ทำให้มนุษย์ต้องเป็นผู้สร้างตัวเอง สร้างความหมายและคุณค่าในชีวิตของตัวเองและโลกอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะนำไปสู่หนทางของการมีชีวิตที่แท้จริงได้ ด้วยเหตุนี้เสรีภาพจึงหมายถึงความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้ให้คำวิจารณ์ที่สะท้อนเกี่ยวกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของชาร์ตร์ว่า สำหรับชาร์ตร์ เสรีภาพคือความสามารถที่จะปฏิเสธและมนุษย์เท่านั้นที่สามารถปฏิเสธ ไม่ว่ามนุษย์จะตกอยู่ในสถานการณ์ใดๆ มนุษย์ยังมีทางเลือกเสมอ เสรีภาพเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ การเป็นมนุษย์กับการไร้เสรีภาพเป็นสิ่งขัดกัน ถ้าท่านถูกคุมขัง โดยทั่วไปเราหมายถึงท่านไร้อิสรภาพเสียแล้ว แต่สำหรับชาร์ตร์ไม่มีที่ใดที่มีมนุษย์โดยไม่มีเสรีภาพ การถูกคุมขังนั้นเป็นสถานการณ์ที่ท่านเข้าไปพัวพันและบางกรณีท่านไม่อาจเลือกสถานการณ์ได้ แต่ความหมายของสถานการณ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับทางเลือกตัดสินใจของท่าน ในกรณีนี้ท่านอาจยอมจำนนอยู่เฉยๆ รับสถานการณ์ดังที่มันเป็นอยู่ หรือท่านอาจหาทางหลบหนีจากที่คุมขัง แม้จะเสี่ยงต่อความตาย สำหรับชาร์ตร์มนุษย์มีทางเลือกเสมอเพราะว่าโดยที่สุดแล้วมนุษย์มีสิทธิ์เสมอที่จะเลือกระหว่างความตายกับการมีชีวิตอยู่

^{๔๐} Jean-Paul Sartre, *Existentialism and Humanism*, translated by Philip Mairet, (Mountain View, California: Mayfield, 2000), p. 269.

ชาร์ตรคิดว่าไม่มีคุณค่าใดๆ ที่จะมีอยู่จริงสมบูรณ์อย่างเปลี่ยนแปลงไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ค่านิยมหรือ กฎศีลธรรมเพราะข้อเท็จจริงที่สำคัญก็คือมนุษย์มีความเป็นไปได้ต่างๆ นานาที่จะเลือกในการสร้างความหมายและคุณค่าให้กับตัวมนุษย์เองกล่าวคือ ธรรมชาติของมนุษย์ไม่ได้ถูกจำกัดไว้ด้วยนิยามหรือความหมายใดความหมายหนึ่งเพราะขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่นั้น เขาก็ยังมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงคุณค่าให้กับตัวเองได้ตลอดเวลา คุณค่าของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับการให้ความหมายต่อชีวิตของมนุษย์

ความแตกต่างที่มีนัยสำคัญระหว่างความเข้าใจเรื่องความไร้เหตุผลของกามูสและชาร์ตรเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของกรอบความคิด สำหรับชาร์ตร ความไร้เหตุผลเป็นผลมาจากแหล่งเดียวคือเรื่องความบังเอิญที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ ขณะที่ความไร้เหตุผลของกามูส จะมีความหมายสื่อถึงความรู้สึกตึงเครียดอันเป็นผลของความขัดแย้งอาวี ซากิ (Avi Sagi) นักปรัชญาชาวอิสราเอลผู้เขียนหนังสือเรื่อง “Albert Camus and the Philosophy of the Absurd” มองว่า “กามูสนั้นเน้นข้ออ้างที่ว่าความไร้เหตุผลไม่ได้เกิดขึ้นจากแหล่งเดียว และเขาก็กล่าวอย่างชัดเจนว่าเขาเขียนความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิปัสเพื่อต่อต้านปรัชญาด้านอัตถิภาวนิยมของชาร์ตร”^{๔๑}

ชาร์ตรเช่นเดียวกัน ก็รับรู้ถึงความแตกต่างระหว่างความหมายของความไร้เหตุผลของตนและกามูส ชาร์ตรกล่าวว่า ความไร้เหตุผลของกามูสเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก ระหว่างความต้องการอย่างมีเหตุผลของมนุษย์และความไม่มีเหตุผลของโลก ประเด็นหลักๆ ที่ได้จากความไร้เหตุผลถือเป็นทฤษฎีสมมติ ซึ่งแตกต่างกับความไร้เหตุผลในแบบของตัวเอง ในความหมายของชาร์ตร ความไร้เหตุผลคือ ความบังเอิญที่เกิดขึ้นของโลกซึ่งมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ ความไร้เหตุผลคือการมีอยู่ของคุณสมบัติที่ไม่มีเหตุผล สำหรับกามูส ความไร้เหตุผลเป็นการเห็นภาพซ้อนแบบหนึ่ง ไม่ได้มีความจริงแค่เพียงอย่างเดียวที่สามารถอนุมานได้จากประพจน์หรือญาติหรือข้อสันนิษฐานนั้น ความไร้เหตุผลของกามูส ตามที่ชาร์ตรได้วิจารณ์ไว้คือประสบการณ์ของความขัดแย้งและความล้นเหลือของกามูสมากกว่าเป็นข้อสรุปอย่างมีเหตุผลของความไร้เหตุผล

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องความไร้เหตุผลของชาร์ตรดูเหมือนจะเป็นเพียงการตอบสนองที่มีแบบแผนเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นด้วยกับกามูสที่ประกาศว่าตนไม่ได้เป็นนักอัตถิภาวนิยมในความหมายทางปรัชญาของชาร์ตร เพราะกามูสสนใจเรื่องของ “การใช้ชีวิตอยู่อย่างไร” มากกว่า “ชีวิตคืออะไร” ดังนั้น แนวคิดอัตถิภาวนิยมของกามูสเป็นอัตถิภาวนิยมของการกระทำ ซึ่งกามูสได้เน้นในบทสรุปใน Cartesian Cogito ในวรรณกรรมเรื่อง “ขบถ” (L'Homme Révolté) ว่า “ฉันขบถ

^{๔๑} Avi Sagi, *Albert Camus and the Philosophy of the Absurd*, translated by Batya Stein, (New York: Rodopi, 2002), p. 56.

ดังนั้น ฉันจึงยังอยู่” (I rebel; therefore I exist) เพราะเราจะเห็นการต่อต้านแบบไร้เหตุผลที่ขัดแย้งกันบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีอยู่ก่อนแล้ว และในเวลาเดียวกันก็สร้างค่านิยมใหม่ขึ้นมา กามูสกล่าวว่า ขณะที่ดูเหมือนจะเป็นทฤษฎีสนิยม “การคัดค้านจะเป็นด้านบวกในทางที่ลึกซึ้งเพราะได้เปิดเผยให้เห็นถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่มนุษย์มักจะถูกโต้แย้ง ” ข้ออ้างนี้เน้นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการมองความไร้เหตุผลของกามูสและชาร์ตร์

ขณะที่ชาร์ตร์ปฏิเสธการมีอยู่เดิมของสาร์ตละ ชาร์ตร์ยืนยันว่าสาร์ตละไม่ได้มีอยู่ก่อนมันถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ที่แสดงพฤติกรรมนั้นและยอมรับตัวเลือกในกระบวนการการใช้ชีวิต สำหรับกามูส มีแนวคิดตรงกันข้ามกับชาร์ตร์ เขาไม่แน่ใจเกี่ยวกับสถานภาพทางอภิปรายของสาร์ตละ เขาไม่ได้กำลังกล่าวว่าสาร์ตละสมบูรณ์หรือไม่มีที่สิ้นสุด กามูสเพียงสร้างเสรีภาพบางอย่างของปัจเจกบุคคล

เสรีภาพของกามูสคือเสรีภาพที่มีเหตุผล หมายถึง เสรีภาพที่สามารถเรียนรู้และได้รับรวมเข้ากับประสบการณ์และสาร์ตละ ขณะที่ชาร์ตร์มองว่าอิสรภาพของปัจเจกบุคคลอยู่เหนือกว่าและเกิดขึ้นก่อนสาร์ตละ การสร้างเสรีภาพของปัจเจกบุคคล และความรับผิดชอบโดยสมบูรณ์ที่เลียงไม่ได้ลักษณะของเสรีภาพและความรับผิดชอบที่ชาร์ตร์ได้กล่าวไว้ในผลงานทางปรัชญาเล่มแรกคือ สัตและศูนย์ตา (Being and Nothingness) มีทัศนะว่าอัตถิภาวะของมนุษย์มาก่อนสาร์ตละ (Existence Precedes Essence) เสรีภาพและความรับผิดชอบคือคุณสมบัติที่ไม่สามารถแยกออกจากมนุษย์จนกระทั่งกล่าวว่ามนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ เสรีภาพนี้เป็นเสรีภาพในการเลือก เพราะมนุษย์อยู่ในสภาพที่ต้องตัดสินใจเลือกอยู่ตลอดเวลาและต้องเลือกในฐานะเป็นตัวของตัวเอง ทั้งนี้เพราะไม่มีอำนาจใดหรือระเบียบเกณฑ์ใดมีอำนาจอยู่เหนือความเป็นมนุษย์ได้ มนุษย์ในทัศนะของชาร์ตร์คือมนุษย์ที่อยู่ในฐานะปัจเจกบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความไร้เหตุผลของกามูสเน้นข้อจำกัดของอิสรภาพ และวิธีการที่จะได้มาซึ่งสาร์ตละของสิ่งที่เราไม่เลือก ขณะที่แนวคิดของชาร์ตร์เน้นที่ความไม่มีข้อจำกัดกับเสรีภาพที่เลียงไม่ได้และอิสรภาพพื้นฐานในการเลือก

๒.๓.๔.๓ ธอมัส เนเกล

ธอมัส เนเกล (Thomas Nagel, ค.ศ. ๑๙๗๓) นักปรัชญาชาวอเมริกัน เขาถูกจัดอยู่ในกลุ่มอัตถิภาวนิยมเช่นเดียวกัน ในบทความเรื่อง “ผู้ที่ไร้เหตุผล” ^{๔๒} (The Absurd) จากวารสาร Journal of Philosophy ปีค.ศ. ๑๙๗๑ กล่าวว่าความไร้เหตุผลคือความไม่ลงรอยระหว่างความจริงจัง

^{๔๒} Thomas Nagel, “The Absurd”, *The Journal of Philosophy*, Vol. 68, No. 20, (October, 1971): pp. 716-727.

และความเป็นจริง ซึ่งความไม่ลงรอยกันนี้มาจากจิตสำนึกของมนุษย์ เขาอธิบายว่าจิตสำนึกของมนุษย์มีสิ่งที่เรียกว่ามุมมองอัตวิสัยและมุมมองวัตถุวิสัย

เขาให้เหตุผลว่าชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล เพราะว่าจิตสำนึกของมนุษย์ให้ภาพความเข้าใจต่อชีวิตที่ไม่สามารถเข้ากันได้ หมายถึง ชีวิตของมนุษย์ดำเนินไปด้วยการแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ชีวิต (มุมมองอัตวิสัย) แต่เมื่อมนุษย์ถอยออกมามองชีวิตตนเองที่มุ่งมั่นกับการแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ชีวิตแล้ว มนุษย์จะเริ่มตั้งคำถามและไม่มั่นใจในสิ่งที่มุ่งมั่นไขว่คว้านั้น (มุมมองวัตถุวิสัย) แต่แม้ว่ามนุษย์จะสงสัยต่อสิ่งที่กำลังจดจ่ออยู่นั้น ชีวิตของมนุษย์ก็ไม่สามารถดำเนินไปโดยไม่มีความจริงจังต่ออะไรบางอย่าง ชีวิตมนุษย์จึงไร้เหตุผล เนื่องจากยังคงมีความต้องการเกิดขึ้นในชีวิต ทั้งที่เห็นแล้วว่าต้องการอันนั้นเป็นสิ่งที่น่าสงสัย เนเกิลจึงสรุปว่าชีวิตไร้เหตุผล

ข้อเสนอของเนเกิลมีผลต่อประเด็นทางปรัชญาเรื่องความหมายของชีวิต ถ้าหากว่าสิ่งที่มนุษย์ให้ความสำคัญในชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลเพราะสิ่งนั้นน่าสงสัยเท่ากับว่าชีวิตไม่มีเหตุผลในการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ชีวิต ข้อเสนอว่าชีวิตไร้เหตุผลจึงดูเหมือนว่าชีวิตไร้ความหมายไปด้วย เนเกิลได้กล่าวไว้ว่าความรู้สึกไร้เหตุผลเกิดจากความขัดแย้งสองประการในตัวมนุษย์ ประการแรกคือมนุษย์สร้างหรือหาเหตุผลสำหรับความหมายของชีวิตตัวเอง ประการที่สองคือมนุษย์มีความไม่แน่ใจและสงสัยสิ่งที่สร้างขึ้นและสามารถหาเหตุผลที่จะลบล้างหรือทำลายความหมายของชีวิตที่ตนเองได้มุ่งหวังไว้

ในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิปุสของกามูส์ที่กล่าวว่า

ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ว่า โลกไร้เหตุผล แต่ข้าพเจ้าก็ด่วนพูดเร็วจนเกินไป เพราะโลกนี้สิ่งที่สามารถพูดได้ก็คือด้วยลำพังตัวมันเองไม่มีเหตุผล แต่ความรู้เหตุผล คือการเผชิญหน้ากับที่ปราศจากเหตุผลและความต้องการที่จะเข้าใจโลกที่อยู่ซึ่งเป็นความต้องการโหยหาที่ก้องกังวานในหัวใจมนุษย์ตลอดเวลา ดังนั้น เราจะเห็นความรู้เหตุผลขึ้นอยู่กับมนุษย์มากพอๆ กับที่ขึ้นอยู่กับโลก^{๔๓}

เนเกิลได้วิจารณ์ว่าที่กามูส์กล่าวว่า ความรู้เหตุผลเกิดขึ้นเพราะโลกลุ่มหลงที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการที่จะหาคำตอบจากสิ่งที่ไม่สามารถให้คำตอบได้นั้นเป็นเหตุผลที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ เนเกิลกล่าวว่าความรู้เหตุผลในสถานการณ์ของเราไม่ได้มาจากความ

^{๔๓} Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin

O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991), p. 21.

ขัดแย้งระหว่างความคาดหวังของพวกเราและโลกตามที่กามูส์คิด แต่มันเกิดจากความขัดแย้งในตัวของมนุษย์เองต่างหาก

ตามความคิดของเนเกล สิ่งที่ยกมูส์นำเสนอในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟุสนั้นเป็นตัวอย่างหนึ่งของความไร้เหตุผลเนื่องจากความพยายามที่เกิดขึ้นเป็นความพยายามที่ไม่มีทางบรรลุจุดหมายได้ เป็นการดำรงชีวิตอย่างเย้ยหยันต่อความไร้เหตุผลที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งต่างจากกามูส์ที่มองว่าซิซิฟุสเป็นตัวอย่างของท่าทีต่อความไร้เหตุผล แม้เขาจะรู้ว่างานกลิ้งหินไม่มีวันสิ้นสุดแต่เขาก็คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่ยอมจำนนต่อคำสาป

นอกจากนี้ เนเกลยังได้วิจารณ์กามูส์ในเรื่องปัญหาเรื่องพระเจ้า หากพระเจ้ามีอยู่และสร้างโลก และหากพระเจ้าเข้าใจความหมายของโลก ความพยายามของพวกเราในการหาความหมายจะไม่ใช่ประโยชน์ สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นเพียงการวางแผนอย่างหลีกเลียงไม่ได้ เพราะสามารถหาความหมายที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ นี่คือประเด็นที่เนเกลวิจารณ์ เมื่อเขาสังเกตเห็นว่าพระเจ้าให้ความหมายต่อชีวิตของพวกเรา พระประสงค์ของพระองค์สามารถเข้าใจได้และมีความหมายต่อพวกเรา กล่าวคือ เราสามารถหา (แทนที่จะวางแผน) ความหมายในโลกที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างตรึงเท่าที่พระประสงค์ของพระองค์สื่อบางอย่างให้พวกเรา ดังนั้น ข้อโต้แย้งที่เราเจอในงานเขียนของนักเขียนทางศาสนามากมาย เช่นนักบุญแอนเซล์ม (Anselm) หรือเรอเน เดการ์ต (René Descartes) มีผลต่อการแสดงให้เห็นว่าพระประสงค์ของพระเจ้าไม่ใช่จุดประสงค์ของเราและเราไม่สามารถคาดหวังที่จะเข้าใจพระประสงค์นั้นภายใต้ความเป็นไปได้ในการหาความหมาย พวกเขาเพียงแต่ยืนยันกับเราว่าความหมายมีอยู่จริง เพราะพระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้น แต่พวกเราไม่สามารถเข้าใจความหมายนั้นได้ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อนี้ได้บอกกับพวกเราว่าชีวิตมีความหมายโดยไม่ได้อธิบายว่าความหมายนั้นคืออะไร ดังนั้น เราไม่จำเป็นต้องพยายามสร้างความหมายใดๆ ก็ได้

ประเด็นของเนเกลมีสองด้าน

อย่างแรกคือถ้ามีพระเจ้า ความจริงสามารถให้ความหมายต่อชีวิตเราได้ หากเราสามารถเข้าใจว่าความหมายนั้นคืออะไร

อย่างที่สอง หากเราเข้าใจความหมายนั้น เราจำเป็นต้องมองต่อไปว่ามีนัยสำคัญหรือไม่ และถ้าหากมีมันต้องมีลักษณะที่สื่อสารกันได้ และถ้าเรารู้ว่าลักษณะต่างๆ นี่คืออะไร เราควรรหาความหมายโดยไม่ต้องพึ่งพาพระเจ้า

นี่เป็นความคิดพื้นฐานที่ชัดเจนขึ้น เราใช้แนวคิดนี้ว่าการมีอยู่ของพระเจ้าทำให้เราเข้าใจตัวเราเอง หรือทำให้มีความหมายเข้าใจได้ การมีอยู่ของพระเจ้าจำเป็นต้องมีเหตุผลเข้าใจได้ด้วยตัวมันเอง

และมีความหมายในตัวเอง และจะเป็นไปในวิถีทางที่เราไม่สามารถตั้งคำถามต่อการอธิบายด้วยเหตุผลได้ แต่ไม่มีอะไรที่จะสามารถอธิบายตัวเองได้ในรูปแบบนี้ เพราะเราสามารถตั้งคำถามกับทุกการอธิบาย

กามูสเสนอว่าชีวิตไร้เหตุผลเพราะไม่มีความหมายในโลก แต่เราเลี่ยงไม่ได้ที่จะพยายามหาความหมายนั้น เมื่อความหมายไม่มีอยู่ เราไม่สามารถหาเจอ ดังนั้น ความพยายามทั้งหมดของเราเป็นเพียงแค่การวางแผน ดังนั้น หากมีพระเจ้า และมีความหมายในโลก ความพยายามของเราจะไม่ใช่สิ่งไร้ค่า ชีวิตของเราจะไม่ใช่เหตุผล เพราะการวางแผนชีวิตเพื่อหาความหมายในโลกจะไม่ใช่เหตุผลอีกต่อไปแต่จะเป็นการวางแผนเพื่อหาความหมาย แต่เนเกลปฏิเสธความเป็นไปได้นี้ โดยกล่าวว่าหากเราไม่สามารถหาความหมายของชีวิตเราได้ เพราะไม่มีสิ่งใดที่สามารถสร้างความหมายได้โดยปราศจากแหล่งความหมายภายนอก (มุมมองวัตถวิสัย) ต่อมาพระเจ้าจะทำให้รู้ความหมายมากกว่าที่เป็นมุมมองของกามูสเกี่ยวกับความไร้เหตุผลดูเหมือนจะล้นเหลือ เพราะสันนิษฐานว่าการหาความหมายเกิดขึ้นได้ในที่สุด

เนเกลแย้งว่าความไร้เหตุผลขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรามีเป้าหมาย (มุมมองอัตวิสัย) และมีแนวคิดจากภายนอก (มุมมองวัตถวิสัย) ไม่เพียงแต่แนวคิดตามเป้าหมายเท่านั้น แต่อย่างน้อยต้องห่างจากความสนใจของเรามากพอ ที่ทำให้เราสามารถเห็นได้ว่าความสนใจเหล่านั้นไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล และเขาก็แก้ต่างว่าคนเราสามารถมีเป้าหมายแบบนี้ได้

กล่าวคือ เราสามารถมองชีวิตของเราภายใต้มุมมองของความเป็นนิรันดร์ ตามที่เนเกลเน้นไว้ แต่มันเป็นข้อผิดพลาดที่จะสรุปจากมุมมองที่ว่าความหมายเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม มุมมองของกามูสไม่ต้องการการมองแบบอภิมนุษย์หรือผู้มีอำนาจ มันมาจากมุมมองของมนุษย์ที่ว่าความไร้เหตุผลเกิดขึ้นในชีวิตในทุกวันของเรา เรามองว่าการหาความหมายเป็นเหมือนการวางแผนด้านความหมายเท่านั้น เพื่อให้เมื่อเรามองหาความหมายจริงๆ เราจะพบว่ามันอยู่ที่รากฐานของการวางแผน นี่เป็นเหตุผลว่าทำไมกามูสไม่ใช้เวลาของเขาแบบเนเกล ในการสร้างข้อโต้แย้งต่อต้านการหาความหมาย เขาสาธิตวิธีการหาความหมายที่ผิดพลาดในชีวิตทุกวัน กัดกร่อนความรู้สึกของเราในการเป็นเจ้าของโลก ดังนั้น จึงต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เนเกลอาจจะพูดถูกว่ากามูสไม่ได้สร้างข้อโต้แย้งที่ชัดเจนที่แสดงว่าความไร้เหตุผลเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ แต่กามูสได้อธิบาย โดยไม่พึ่งพามุมมองความเป็นอภิมนุษย์ วิธีการที่เราพยายามอย่างมากในการมองหาความหมายที่กัดกร่อนพวกเขาอยู่ เพื่อที่จะทำให้ความพยายามที่จะเข้าใจความหมายผ่านทางความหวังจะปรากฏว่าเป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่หลีกเลี่ยงความไร้เหตุผล

เนเกลกล่าวว่าความไร้เหตุผลเกิดจาก “การปะทะกันระหว่างความจริงที่เรามองชีวิตของเรา” กับความจริงที่ว่า เราสามารถ “ถอยออกมา” ดูแคลนชีวิตของเราเอง และมองเป้าหมายของเรา

ว่าไร้เหตุผลเพราะเป้าหมายแต่ละอย่างนั้น “ไม่คงที่ และน่าเคลือบแคลงสงสัย” ทั้งสิ้น เราสามารถหลีกเลี่ยงความไร้เหตุผลของชีวิตได้หรือไม่ เนเกลอ้างถึงนัยยะของกามูสที่ว่า เราสามารถเลี่ยงความไร้เหตุผลได้ หากโลกนี้แตกต่างจากที่เป็น กามูสโทษว่าความไร้เหตุผลนั้นเกิดจากความเป็นอื่นของโลก แต่สำหรับเนเกล เนื่องจากความไร้เหตุผลเกิดจากความสามารถของมนุษย์ที่สามารถมองชีวิตของเราได้จากมุมมองที่แตกต่างกันสองอย่าง ความไร้เหตุผลจึงถูกสร้างมาเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ และเราอาจหลีกเลี่ยงความไร้เหตุผลได้โดยทิ้งมุมมองใดมุมมองหนึ่งไป แต่มนุษย์ย่อมไม่ปรารถนาจะทิ้งความสามารถในการ “ถอยออกมา” (เช่นที่กามูสชี้ว่าชีวิตของ “แมวในหม้อสัตว์” นั้นไร้เหตุผล เนเกลเห็นด้วยว่าชีวิตของหนูตัวหนึ่งอาจไม่ไร้เหตุผล ทั้งสองประการเนื่องจากสัตว์ไม่มีความสามารถในการ “ถอยออกมา” และประเมินค่าชีวิตของพวกมันได้ แต่กระนั้น ใครกันจะอยากเป็นหนู) และก็เป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะเลิคมองชีวิตอย่างจริงจัง (เนเกลอ้างถึงการละทิ้งความจริงจังในชีวิตจากลัทธิรหัสนิยม (mysticism) ของปรัชญาตะวันออกซึ่งเป็นการเชื่อที่คนๆ หนึ่งมองตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลโดยสมบูรณ์ แต่เขาก็แย้งว่าคนๆ หนึ่งจะเข้าถึงการตระหนักรู้ในขั้นนี้ได้ ก็ด้วยการปฏิบัติอย่างจริงจังเท่านั้น)

กามูสและเนเกลเห็นไม่ตรงกันว่า เราควรมีมโนทัศน์ต่อความไร้เหตุผลอย่างไร กามูส กล่าวว่าเราควรต่อต้านความไร้เหตุผล โดยแสดงการแข็งขันและดูหมิ่นความไร้เหตุผลนั้น ดังเช่นที่ซิชีฟัสตระหนักว่าภารกิจของเขาไร้จุดหมาย แต่เขาก็ยังมีความสุขจากความทุกข์เคี้ยวเข็ญนั้นได้ เนเกลเห็นวามโนทัศน์เช่นนี้ “ออกจะโรแมนติกและเวทนาตัวเองอยู่เล็กน้อย” เนเกลเห็นว่า เนื่องจากความไร้เหตุผลเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เราจึงไม่ควรเศร้าโศกหรือต่อต้านมัน แน่แน่นอนว่า การต่อต้านก็ย่อมไร้สาระอย่างที่สุดในตัวของมันเอง เมื่อมองจากมโนทัศน์ในการ “ถอยออกมา” เนเกลแนะนำว่าเราควรมีมโนทัศน์ “ประชดประชัน (Irony)” กล่าวคือ ใช้ชีวิตของเราต่อไป แต่ไม่ทำตัวจริงจังเกินไปนัก

ข้อโต้แย้งของเนเกลบอกเป็นนัยว่ากามูสผิดที่คิดว่าความหมายของชีวิตมีความเป็นไปได้ กามูสดูเหมือนจะเสนอว่าชีวิตไร้เหตุผลเพียงเพราะลำพังเพียงโลกนั้นไม่มีเหตุผล กามูสกำลังอธิบายว่าความไร้เหตุผลเกิดจากที่มนุษย์พยายามให้เหตุผลกับโลกที่ซึ่งไม่มีเหตุผลในตัวมันเอง

๒.๓.๕ สรุปมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูสเรื่องความหมายของชีวิต

ปรัชญาความไร้เหตุผลของกามูสเรื่องความหมายของชีวิตเป็นมโนทัศน์แบบโลกีย์มนุษยนิยม แนวคิดของกามูสสวนทางกับแนวคิดทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาที่เชื่อในพระเจ้า เพราะศาสนาดังกล่าวเชื่อว่าพระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย อันที่จริงแม้แต่พระพุทธศาสนาซึ่งไม่ใช่

ศาสนาเทวนิยม ก็ยังมองว่ามนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมายหมาย อันได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยการฝึกฝนตนทั้งกาย วาจา และใจ

มโนทัศน์แบบโลกิยมนุษยนิยมของกามูส เห็นความหมายและคุณค่าของชีวิตอยู่ที่เจตจำนงของมนุษย์แต่ละคน แม้มันจะเกิดมาโดยไม่มีพระเจ้ามาเกี่ยวข้องหรือประทานจุดหมายหมายมาให้ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเราควรมีชีวิตอยู่โดยไร้จุดหมาย หรือปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม จุดหมายของชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่เรากำหนดได้ ในทำนองเดียวกันโลกจะมีคุณค่าและความหมายหรือไม่ ก็อยู่ที่การกำหนดของเราเอง มนุษย์มีเสรีภาพในการตัดสินใจ เขากล่าวว่าซิชิฟัสเป็นวีรบุรุษแห่งความไร้เหตุผล (Absurd Hero) เขายังเชื่อกับว่ามนุษย์สามารถจะบรรลุถึงอิสรภาพได้ ก็ด้วยการยอมรับถึงความไร้เหตุผลของโลกและชีวิต

๒.๔ บทสรุป

ปรัชญาความไร้เหตุผลได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาอรรถิภาวนิยม ซึ่งกามูสได้รับอิทธิพลจากนีทเชอ เคียร์เคกออร์ ชาร์ตร์และนักอรรถิภาวนิยมอีกหลายท่าน คำว่า “ความไร้เหตุผล” (Absurdity) มีความหมายแตกต่างกันออกไปตามปัจเจกบุคคล สำหรับมโนทัศน์ของกามูส ความไร้เหตุผลคือสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผล กามูสได้บรรยายลักษณะของ “ความไร้เหตุผล” ในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิชิฟัสว่าโลกที่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล ไม่ว่าเหตุผลนั้นจะผิดหรือถูกก็ตามที ยังคงเป็นโลกที่มนุษย์รู้สึกคุ้นเคยและเข้าใจได้ ทว่าในโลกที่ปราศจากซึ่งเหตุผล มายา และความหลงผิดใดๆ ทั้งปวง มนุษย์จะรู้สึกแปลกแยกและรู้สึกว้าวนั่นเองเป็นคนนอก...ความไม่ลงรอยกันระหว่างมนุษย์และชีวิต ระหว่างนักแสดงบนเวทีกับฉากบนเวทีนี้เองได้ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในความไร้เหตุผลของชีวิต^{๔๔} เขายังได้อธิบายต่อไปว่า

ความไร้เหตุผลขึ้นกับมนุษย์บนโลก สำหรับขณะนี้ก็คือทั้งหมดที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน มันผูกพวกเขาจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง โดยมีความเกลียดชังเท่านั้นที่สามารถเชื่อมสองชีวิตเข้าด้วยกันไว้ นี่คือนั่นทั้งหมดที่ฉันสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนในจักรวาลอันคาดประมาณมิได้เท่าที่การผจญภัยของฉันเกิดขึ้น^{๔๕}

แนวคิดเรื่องความไร้เหตุผลของชีวิตเป็นผลผลิตจากภาวะสิ้นหวังโดยสิ้นเชิงของมนุษย์ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสอง สงครามอันโหดร้ายทั้งสองนี้ได้ทำให้มนุษย์ตระหนักว่า

^{๔๔} Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991): p. 6.

^{๔๕} Ibid., p. 21.

คุณค่า ความเชื่อ อุดมคติ อุดมการณ์ ศาสนา และความหวังทั้งหมด ล้วนเป็นเพียงมายาภาพ ความเชื่อมั่นในความสูงส่งทางจิตใจ หลักเหตุผล ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้ถูกทำลายจนหมดสิ้น วิฤตศรัทธาในคุณค่าของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีอาจจะหวนกลับไปเชื่อในคุณค่าทางนามธรรม ดังกล่าวข้างต้นได้อีก ในขณะที่เดียวกัน มนุษย์ก็ไม่มีสิ่งใดมาทดแทนคุณค่าเหล่านั้นได้ กามูส์จึงพูดว่า “มนุษย์เป็นเสมือนผู้ถูกเนรเทศที่ไม่มีวันหวนกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอนของตน และความหวังที่จะได้ยังดินแดนในโลกหน้าที่พระเจ้าเคยสัญญาไว้”

สำหรับกามูส์ ความไร้เหตุผลของชีวิตเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกภายนอก และเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างความเชื่อมั่นของมนุษย์ในเหตุและผล และความไร้เหตุผลของโลกภายนอกที่มนุษย์ประสบพบเห็น กามูส์ขยายแนวความคิดเรื่องนี้ว่า

ข้าพเจ้าอาจจะด่วนสรุปเกินไปเมื่อกล่าวว่าโลกนี้เป็นโลกแห่งความไร้เหตุผล ในความเป็นจริงเราพูดได้เพียงแต่ว่า โลกนี้โดยตัวของมันเองแล้วเป็นโลกที่ไร้เหตุผล (Unreasonable) สิ่งที่เป็นความไร้เหตุผล คือการเผชิญหน้ากันระหว่างความไร้เหตุผลของโลก กับความปรารถนาอันแรงกล้าของมนุษย์ที่จะอยู่ในโลกของเหตุผล^{๔๖}

ณ จุดนี้เองที่เราได้พบแก่นเรื่องสำคัญในงานประพันธ์ของกามูส์ นั่นคือ การต่อต้านความอยู่ดีธรรมดาของสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ และการตรวจสอบปัญหาทางจริยธรรมซึ่งเป็นผลตามมาจากความอยู่ดีธรรมนี้เสียใหม่ โดยสัญญาตญาณกามูส์ปฏิเสธทัศนคติที่ขัดต่อศีลธรรม ซึ่งอาจเป็นผลทางตรรกวิทยาที่เกิดจากการสำนึกถึงความไร้เหตุผลของสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ เราได้เห็นจุดยืนนี้ของเขาแม้ในงานประพันธ์ชิ้นแรกๆ และจากจุดเริ่มต้นนี้เองที่ทำให้กามูส์มุ่งแสวงหาพื้นฐานทางปัญญานี้จะทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นทางจริยธรรมมากขึ้น

งานประพันธ์เรื่องแรกๆ ของกามูส์ ได้แก่ คนนอก (L'Étranger) นวนิยายเรื่องแรกตีพิมพ์เมื่อปีค.ศ. ๑๙๔๒ และความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส (Le Mythe de Sisyphe) เป็นความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องแรกซึ่งตีพิมพ์ในปีเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีบทละครเรื่องความเข้าใจผิด (Le Malentendu) และบทละครเรื่องกาลิกูลา (Caligula) ซึ่งเขียนไว้ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง และนำออกแสดงในปีค.ศ. ๑๙๔๕ ในงานประพันธ์เรื่องแรกๆ เหล่านี้ กามูส์บรรยายถึงลักษณะพื้นฐานของปัญหาชี้ให้เห็นถึงผลการดำรงชีวิตบางอย่าง ซึ่งมีลักษณะที่ไม่เอื้อต่อสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งแสดงถึงนัยสำคัญของความไร้เหตุผล (absurd)

^{๔๖} Ibid., p. 16.

ในงานเขียนช่วงที่สอง เราจะเห็นพัฒนาการในการเขียนของกามูส์ โดยเริ่มจากเรื่อง กาฬวิบัติ (La Peste) ในปีค.ศ. ๑๙๔๗ และในความเรียงเรื่องที่สองคือเรื่องมนุษย์ขบถ (L'Homme révolté) รวมทั้งบทละครเรื่องอื่นๆ ของเขาอันได้แก่ เรื่องภาวะศึกประชิด (L'État de siege) ในปี ค.ศ. ๑๙๔๘ และเรื่องผู้บริสุทธิ์ (Les Justes) ในปีค.ศ. ๑๙๔๙ โดยสังเกตเห็นได้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึง ข้อจำกัดทางจริยธรรมอันจะทำให้มนุษย์สูญเสียความเป็นมนุษย์ ซึ่งกามูส์เสนอไว้ในงานเขียนชิ้นแรกๆ อีก แต่เขาได้เสนอทางที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้ง และหันไปหาทางที่จะสร้างหลักจริยธรรมทางบวก มากขึ้น ส่วนนวนิยายเรื่องที่สามคือเรื่องมนุษย์สองหน้า (La Chute) ซึ่งตีพิมพ์ในปีค.ศ. ๑๙๕๖ กามูส์ ยังได้เขียนประณามวิธีการเข้าถึงปัญหาของเหล่าปัญญาชนด้วยวิธีการที่เรียกว่า “หากไม่ได้ทั้งหมดก็ไม่ เอาอะไรเลย” (all-or-nothing approach) ทั้งนี้กามูส์ได้เขียนถึงประเด็นนี้ไว้แล้วในความเรียงเชิง ปรัชญาเรื่องชะตากรรมของซิซิฟัส (Le Mythe de Sisyphe) โดยถือว่าการเข้าถึงปัญหาเช่นนี้เป็น ความสำนึกเกี่ยวกับความไร้เหตุผลแบบหนึ่งนั่นเอง จากงานวรรณกรรมของกามูส์สะท้อนให้เห็นว่าโดย บกติแล้วมนุษย์มักสนใจอำนาจและความสำเร็จของวัตถุ แต่กามูส์ก็ยังแสดงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้ที่ เคราะห์ร้าย ผู้แพ้ และผู้ที่พร้อมจะยืนหยัดต่อสู้อยู่ข้างผู้เสียเปรียบ ทั้งนี้เขาได้แสดงเจตนานี้ไว้อย่าง หนักแน่นในงานประพันธ์ทุกเรื่องของเข

กามูส์ได้แสดงทัศนะเรื่องความไร้เหตุผล โดยเขาใช้คำว่ามนุษย์ไร้เหตุผล (Absurd Man) ในความหมายว่า เป็นผู้ที่ไม่เข้าใจสภาพแท้จริงของโลกที่อยู่ ปรัชญาแห่งความไร้เหตุผลของกามูส์เป็น ปรัชญาของคนธรรมดาทั่วไปที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนทำให้ชีวิตที่ไร้ความหมาย มีค่าและความสุขในโลกที่ ไร้เหตุผล ไม่เป็นตามที่ควรจะเป็น กล่าวคือ เป็นปรัชญาที่มีต่อชีวิตว่าไร้สาระหรือไร้เหตุผลที่สอดคล้อง กับภาวะสับสน ไร้ความหวังของคนตะวันตกในสภาพสังคมที่คนต้องทำงานรวกับเครื่องจักรประกอบ กับภาวะสงครามที่ผู้คนต้องเผชิญกับความตายอยู่ทุกขณะ สำหรับกามูส์สงครามเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็น ความไร้เหตุผลของชีวิตได้อย่างชัดเจน^{๔๗}

^{๔๗} พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาแห่งความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕),